

กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหา
สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหา
สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง "กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้
ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า"

ของ นันทวัฒน์ จันทร์อ่อน

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ)

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์)

หัวหน้าภาควิชาบริหาร วิจัย และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

ชื่อเรื่อง	กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้าง ความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า
ผู้วิจัย	นันทวัฒน์ จันทร์อุ้น
ประธานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ
ประเภทสารนิพนธ์	การค้นคว้าอิสระ กศ.ม. สังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2567
คำสำคัญ	ภูมิศาสตร์, กิจกรรมการเรียนรู้, ความตระหนักรู้, ปัญหาสิ่งแวดล้อม, พื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ ในปัจจุบัน 2) พัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ผู้ให้ข้อมูล คือ 1) กลุ่มครูที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 3 คน 2) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน 3) กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 15 คน พื้นที่การวิจัยคือ โรงเรียนชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ และครูผู้สอนในด้านกิจกรรมการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ ผ่านกิจกรรม ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา เพื่อสามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม 2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลด้านการวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ มีสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลง สภาพอากาศร้อนมากในช่วงฤดูแล้ง ต้นไม้ลดลงจากการเผาป่า ทำให้เกิดปัญหาหมอกควัน ที่เป็นมลพิษทางอากาศส่งผลกระทบต่อชุมชน ผู้วิจัยจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งมีความคิดเห็นว่าควรดำเนินการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ด้วยกิจกรรม “ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา” ประกอบด้วย 4 กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ตามหาต้นเหตุ ไชปริศนาไฟป่า 2) สำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟป่า 3) พิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ 4) ฮีโร่พิทักษ์ป่า ในรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียน และนำกิจกรรมมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำ

ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาไฟป่าและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าไม้ และการลดพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษ มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม และสามารถเสนอแนวทางในการป้องกันไฟป่าได้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

Title COMMUNITY PROBLEM-BASED LEARNING ACTIVITIES TO RAISE AWARENESS OF ENVIRONMENTAL ISSUES AMONG PRIMARY SCHOOL GRADE 5 STUDENTS IN BAN NA KLAM COMMUNITY

Author Nantawad Janoun

Advisor Assistant Professor Nattachet Pooncharoen, Ph.D.

Academic Paper M.Ed. Independent Study in Social Studies - (Plan B), Naresuan University, 2024

Keywords Geography, community activities, awareness, environmental issues, Nakhlam Community Village

ABSTRACT

Research Objectives and Methodology (Translated Version) This research aims to Study the current environmental conditions in the Ban Na Klam community, Nam Khrai Sub-district, Nam Pat District, Uttaradit Province. Develop learning activities to raise environmental awareness among Grade 5 students by using community-based problems as a foundation for instruction. Participants The data was collected from the following groups of informants. Three experienced teachers specializing in Social Studies, Religion, and Culture. Two individuals from local government agencies and community leaders. Fifteen Grade 5 students who are the target group of this study. Research Site The study was conducted at Chumchonbannaklam School, located in Nam Khrai Sub district, Nam Pat District, Uttaradit Province. Research Instruments. A set of interview questions designed for collecting data from informants regarding the current environmental situation in the Ban Na Klam community, as well as from teachers on the implementation of geography learning activities particularly through the activity titled "Protecting the Forest Begins with Us" to raise environmental awareness among students. Observation records, content analysis, and synthesized narrative descriptions were used as qualitative tools for data analysis.

Research Findings The findings revealed that the current environmental conditions in the Ban Na Klam community, Nam Khrai Sub district, Nam Pat District, Uttaradit Province, have significantly deteriorated. The area experiences extreme heat during the dry season, and the decreasing number of trees due to forest burning has led to a severe air pollution problem caused by smog, which negatively impacts the community. In response to these issues, the researcher collected data using interview guidelines with selected informants. The participants shared a common viewpoint that geography lessons should be integrated with a learning activity titled "Protecting the Forest Begins with Us." This learning activity consists of four core activities 1) Tracing the Cause Solving the Wildfire Mystery 2) Community Exploration Identifying Fire-Risk Zones 3) Forest Guardians Preventing Wildfires 4) Forest Heroes: Our Role in Environmental Protection. These activities were designed as experiential learning components to enhance students' awareness of environmental issues. The activities were implemented to help learners gain knowledge and understanding of forest fire problems and their impact on the local environment. As a result, students demonstrated increased environmental awareness, especially in understanding the importance of forest conservation and reducing pollution causing behaviors. Students also participated actively in environmental conservation efforts and showed enthusiasm throughout the learning process. Furthermore, they were able to propose practical measures to prevent wildfires. These outcomes indicate that the learners developed a heightened awareness of environmental issues affecting the Ban Na Klam community, Nam Khrai Sub-district, Nam Pat District, Uttaradit Province.

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ ประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณามาเป็นที่ปรึกษาพร้อมทั้งให้คำแนะนำ เติมเต็ม และชี้แนะแนวทาง ตลอดระยะเวลาในการทำการค้นคว้าอิสระฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ และขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการสอบการค้นคว้าอิสระ ประกอบไปด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ จันทร์แดง ประธานกรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ วาทีร้อยตรี ดร.รังสรรค์ เกตุอ้อด กรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องของการค้นคว้าอิสระด้วยความเอาใจใส่ จนทำให้การค้นคว้าอิสระ ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์และทรงคุณค่า

ขอขอบคุณครอบครัวสังคัมศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ได้ให้การช่วยเหลือ เป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุนผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และระลึกถึงความกรุณาของทุกท่านเป็นอย่างสูง ทั้งนี้ ขอขอบพระคุณทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือให้การค้นคว้าอิสระครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถจะกล่าวนามได้ทั้งหมด ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณะครูผู้สอนรายวิชาสังคัมศึกษาฯ และนักเรียนทุกคน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ อำนวยความสะดวก และให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาของผู้วิจัยที่คอยให้กำลังใจ และให้การสนับสนุนในทุกด้านอย่างดีที่สุดเสมอมา คุณค่าและคุณประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่ครอบครัว คณาจารย์และสถาบันการศึกษาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา มีส่วนร่วมในการวางรากฐานการศึกษา อบรม และให้การสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมาจนจัดทำการค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

นนทวัฒน์ จันทร์อุ่น

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
ประกาศคุณูปการ	ช
สารบัญ	ซ
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญตาราง	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	4
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ของงานวิจัย	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	10
การจัดการเรียนรู้รูปแบบประสบการณ์นิยม	15
ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้	17
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้	18
แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อม	22
แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน	24
การสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม	25
สิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า	26
แนวความคิดเกี่ยวกับไฟฟ้า	30
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
กรอบแนวคิดการวิจัย	35
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	36

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	36
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	41
การเก็บรวบรวมข้อมูล	43
การวิเคราะห์ข้อมูล	43
ตรวจสอบข้อมูล.....	44
บทที่ 4 ผลการวิจัย	46
ผลการศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์	46
ผลการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชน บ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์	60
บทที่ 5 บทสรุป	74
สรุปผลการวิจัย	74
อภิปรายผล	77
ข้อเสนอแนะ	80
บรรณานุกรม	82
ภาคผนวก	87
ประวัติผู้วิจัย	127

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 แสดงการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	21
ตาราง 2 วิธีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1	44
ตาราง 3 วิธีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2	45
ตาราง 4 ผลการประเมินระดับความตระหนักรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชน บ้านนากล่า จำนวน 15 คน จากการใช้แบบบันทึกการวัดความตระหนักรู้ จากการสัมภาษณ์.....	70
ตาราง 5 เกณฑ์จำแนกระดับความตระหนักรู้จากการสัมภาษณ์นักเรียน จำนวน 15 คน.....	71
ตาราง 6 การจัดกลุ่มตามองค์ประกอบของความตระหนักรู้	72

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพ 1 ขั้นตอนและกระบวนการของการเกิดความตระหนักรู้.....	23
ภาพ 2 แสดงพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า (สีแดง).....	28
ภาพ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	35
ภาพ 4 กิจกรรมตามหาต้นเหตุ ไชยปริศนาไฟฟ้า.....	39
ภาพ 5 กิจกรรมสำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟฟ้า	39
ภาพ 6 กิจกรรมพิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ	40
ภาพ 7 กิจกรรมฮีโร่ พิทักษ์ป่า	41
ภาพ 8 กิจกรรมที่ 1 ตามหาต้นเหตุ ไชยปริศนาไฟฟ้า.....	61
ภาพ 9 กิจกรรมที่ 2 สำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟฟ้า.....	62
ภาพ 10 กิจกรรมที่ 3 พิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ	64
ภาพ 11 กิจกรรมที่ 4 ฮีโร่พิทักษ์ป่า.....	65
ภาพ 12 การสรุปข้อมูลของนักเรียนแต่ละกลุ่ม	67
ภาพ 13 การสัมภาษณ์ผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.....	68
ภาพ 14 แบบบันทึกการวัดความตระหนักรู้จากการสัมภาษณ์	69

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

อดีตที่ผ่านมาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโลกถูกทำลายลงอย่างมากและเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนขาดความสมดุล การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติส่งผลต่อคุณภาพของสิ่งมีชีวิตจนเข้าสู่ภาวะโลกร้อน ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีจำนวนมากขึ้นส่งผลต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นกัน ประเทศไทยมีการใช้ ทรัพยากรดินและน้ำอย่างสิ้นเปลือง ขาดความระมัดระวังต่อสภาพสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดขยะมูลฝอย ไฟป่า เกิดมลพิษทางอากาศ ในขณะที่รูปแบบการบริโภคที่ไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการขยายตัวของเมืองจนเกินศักยภาพของระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ทำให้ปริมาณของเสีย ทั้งขยะมูลฝอย น้ำเสีย และปัญหาไฟป่าที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศเพิ่มขึ้นโดยไม่ได้รับการกำจัดและบำบัดอย่างเพียงพอและถูกวิธี

ทรัพยากรป่าไม้ของไทยมีแนวโน้มค่อนข้างคงที่โดยมีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ในช่วงประมาณ ร้อยละ 31-33 ของพื้นที่ทั้งหมดจากการปลูกป่าไม้ทดแทนได้ใกล้เคียงกับพื้นที่ที่สูญเสียไปในแต่ละปี แต่ยังคงต่ำกว่าค่าเป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่กำหนดให้เพิ่มพื้นที่ป่าไม้เป็นร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เมื่อพิจารณาแนวโน้มในระยะยาวพบว่าในอดีตการบุกรุกทำลายป่าเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดของการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ไทย และในปัจจุบันปัญหาไฟป่าทั้งที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ทางธรรมชาติและฝีมือมนุษย์ได้กลายมาเป็นสาเหตุหลักของการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ที่มากที่สุดของประเทศไทย และมีแนวโน้มที่สถานการณ์ไฟป่าจะมีความรุนแรงเพิ่มสูงขึ้นประกอบกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่นำมาซึ่งภาวะโลกร้อนจะส่งผลให้ภัยคุกคามต่อพื้นที่ป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพที่ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นในอนาคต และจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและรูปแบบการใช้ชีวิตของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ปริมาณขยะในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยปริมาณขยะระหว่างปี 2553-2562 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2 ต่อปี แม้จะมีระบบการกำจัดขยะที่ถูกวิธีและมีการนำขยะกลับไปหมุนเวียนใช้ใหม่ก็ตาม โดยในปี 2563 มีขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องหรือนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่เพียงร้อยละ 69 ซึ่งยังคงต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ภายในปี 2565 ส่งผลให้มีปริมาณขยะตกค้างจำนวนมาก ทั้งนี้สาเหตุของขยะตกค้างมาจากศักยภาพของระบบการจัดการขยะที่ไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นตามอัตราการขยายตัวของกิจกรรม

ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ประกอบกับการขาดการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง จึงทำให้ไม่สามารถนำขยะไปใช้ประโยชน์ซ้ำได้อย่างเต็มรูปแบบ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570, น. 13-14) ตามที่ วินัย วีรพัฒนานนท์ (2536) ได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน คือ การให้การศึกษาด้านการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึก หรือปลูกฝังการรู้รักสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้น “ความตระหนักรู้ในสิ่งแวดล้อม” สอดคล้องกับ พรรณวดี ยืนยงค์นาน (2554) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มีแนวโน้มทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นในอนาคต เช่น ปัญหาไฟฟ้า ปัญหาภาวะโลกร้อน ปัญหาด้านมลพิษ ปัญหาวิกฤติการณ์พลังงาน ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ สัตว์ และพืช ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันทั้งโลก การจัดการเรียนรู้จึงต้องมีการเสริมสร้างให้นักเรียนเกิด ความเข้าใจ และรับรู้ว่าตนเองเป็นประชากรของโลก ให้ตระหนักถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

ปัจจุบันสถานการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ทั่วโลกกำลังเผชิญอยู่ส่วนใหญ่มาจากฝีมือมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ที่มนุษย์เริ่มรู้จักการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองความต้องการ ในการดำเนินชีวิต ซึ่งทำให้ปัญหาเหล่านี้เริ่มทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทำให้ส่งผลกระทบต่อ ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์เป็นอย่างมาก ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี เป็นชุมชนที่มีทำเลที่ตั้งอยู่บนที่ราบระหว่างหุบเขา โดยทางทิศเหนือ และทิศใต้เป็นภูเขาสูง ซึ่งเป็นสถานที่ที่คนในชุมชนใช้ประกอบอาชีพและเป็นสถานที่ในการหาอาหาร เพื่อดำรงชีวิต เช่น ผักหวานป่า เห็ดชนิดต่าง ๆ ตามฤดูกาล และเมื่อความเจริญด้านต่าง ๆ เริ่มเข้ามา ในพื้นที่ชุมชนจึงส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้าน สิ่งแวดล้อมมีการทิ้งขยะในพื้นที่ต่าง ๆ ของชุมชน การเผาป่าเพื่อให้ผักหวานป่าแตกยอดแล้วเก็บมา ประกอบอาหารหรือนำมาขาย และการเผาป่าเพื่อเก็บเห็ดชนิดต่าง ๆ ทั้งนี้รวมถึงไฟป่าที่เกิดขึ้นเอง ตามธรรมชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาหลักที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านนากล่า ดังนั้น การสร้างความตระหนักรู้ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องกระทำอย่างเร่งด่วน การศึกษาจึงเป็น เรื่องที่จำเป็นที่จะสามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียนได้

ความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นสภาวะจิตใจที่เกิดความรู้สึก ความสำนึกต่อ สิ่งแวดล้อม อันเกิดขึ้นจากการมีความรู้และเจตคติที่ถูกต้องด้านสิ่งแวดล้อม จนเกิดเป็นความมุ่งมั่น ชัดแจ้ง เพื่อนำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรม ทั้งที่มองเห็นได้ เช่น พฤติกรรมการกิน และพฤติกรรม ที่มองไม่เห็น เช่น การมีความรู้เรื่องราวของสิ่งแวดล้อม ซึ่งความรู้นั้นมีผลต่อการแสดงออกทั้งทาง ความคิด ความรู้สึก และการกระทำต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ดังนั้นการศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาให้บุคคล

ในสังคมมีระบบความเชื่อ เจตคติ และค่านิยมไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนาในอันที่จะช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม การจัดการเรียนรู้ นับเป็นหน้าที่สำคัญของครูผู้สอนและโรงเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนให้เกิดความเข้าใจ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การให้ความรู้ความเข้าใจ และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสื่อโทรทัศน์อินเทอร์เน็ตและคู่มือหรือหนังสือ จะสามารถเสริมสร้างความตระหนักรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียน (ลินดา การภักดี, 2561)

การเสริมสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ควรเริ่มตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องด้วยการที่เราจะพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพของทุกชีวิตที่ดีทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลจึงควรที่จะนำเรื่องสิ่งแวดล้อมมาจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รู้ เข้าใจ เข้าถึง การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ เนื่องจากโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการให้ความรู้ ปลูกฝังลักษณะนิสัยต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนโดยมุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนนำไปใช้ ในการดำรงชีวิต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ในหนึ่งวันนักเรียนต้องใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียน ไม่ต่ำกว่า 8 - 10 ชั่วโมง นอกจากนักเรียนจะได้รับความรู้ เรียนรู้จากบทเรียน จากครูอาจารย์แล้ว นักเรียนยังเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวอีกด้วย ดังนั้นความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักเรียนที่ได้ฝึกฝนตนเองให้รับผิดชอบ อนุรักษ์สภาพแวดล้อมและรักษาธรรมชาติ มีผลทำให้นักเรียนเป็นคนที่มีคุณลักษณะที่ดี เป็นคนมีคุณภาพที่สังคมคาดหวัง และผลที่ดีที่สุดก็คือ สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนและชุมชนสะอาด ร่มรื่นสวยงาม เป็นที่ชื่นชมแก่ผู้พบเห็นและเป็นตัวอย่างที่ดีงาม จะส่งผลให้เด็กนั้นเติบโตเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศชาติต่อไปในอนาคต โดยโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดรายวิชาเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นความต้องการของโรงเรียนและท้องถิ่น ตลอดจนการสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมบทเรียนและการปฏิบัติตนอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียน (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2541, น. 192)

ดังนั้นการปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ให้เกิดขึ้นกับคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็กและเยาวชน ในระดับประถมศึกษาที่มีความคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ คิดย้อนกลับได้ แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ใช้เหตุผลจากสิ่งที่มองเห็น รู้จักคิดในเชิงสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหมดและบางส่วนได้ การเสริมสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ผู้เรียนในวัยนี้จึงเป็นพลังสำคัญ เกิดความร่วมมือและผลักดันให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่น่าอยู่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์โดยที่ทุกคนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ร่วมมือกันในการส่งเสริมด้านการตระหนักรู้ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2553, น. 53 - 55)

ปัญหาไฟป่าในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนในหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางด้านคุณภาพชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีสาเหตุของไฟป่ามาจากการเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (ไฟป่า) เนื่องจากสภาพอากาศแห้งแล้งในช่วงฤดูแล้ง ระดับความชื้นในอากาศลดลงและอากาศร้อน ทำให้พืชพรรณในป่าแห้งและติดไฟได้เร็ว หรือเกิดจากฝีมือมนุษย์ เช่น การเผาป่าเพื่อให้ผักหวานป่าแตกยอด เพื่อให้เชื้อเห็ดเหาะ (เห็ดถอบ) เจริญเติบโต แล้วเก็บมาประกอบอาหาร รวมถึงนำมาขายเพื่อเป็นรายได้ และการเผาป่าเพื่อการทำเกษตรกรรม ชาวบ้านบางส่วนใช้วิธีการเผาป่าเพื่อเตรียมพื้นที่การเกษตรในการเพาะปลูก การเผาหญ้าแห้งและเศษพืชไร่เพราะเป็นวิธีการที่รวดเร็วและสะดวก เลยก่อให้เกิดไฟป่าขยายตัวไปในพื้นที่อื่น ๆ ได้ ปัญหาไฟป่าส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำลายพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์และสัตว์ป่าในพื้นที่ การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ทำให้การกักเก็บน้ำและความชุ่มชื้นของดินลดลง ส่งผลต่อระบบนิเวศโดยรวม รวมถึงปัญหาหมอกควันที่เกิดจากไฟป่าทำให้เกิดหมอกควัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศที่ชาวบ้านในพื้นที่หายใจเข้าไป โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยทางระบบทางเดินหายใจ

จากความเป็นมาของสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเบื้องต้น โดยการสัมภาษณ์และสอบถามในกลุ่มนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาหอยและไฟป่า พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักวิธีป้องกันเมื่อได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว ตลอดจน ยังขาดความรู้ความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น โดยไม่ได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ในการร่วมแก้ปัญหากับชุมชนหรือท้องถิ่นที่อาศัยอยู่เท่าที่ควร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความกระตือรือร้นใส่ใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและชุมชน ซึ่งการที่จะพัฒนานักเรียนให้เกิดความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น ผู้วิจัยพบว่าจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือในการเสริมสร้างคุณลักษณะดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน

คำถามการวิจัย

1. สภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ปัจจุบันมีสภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร
2. กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ในปัจจุบัน
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ
 - 1.1 สภาพแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ในปัจจุบัน
 - 1.1.1 สภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
 - 1.1.2 ปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
 - 1.2 กิจกรรมการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ 5 ด้าน ได้แก่
 - 1.2.1 ด้านหลักสูตร วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
 - 1.2.2 ด้านครูผู้สอน วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
 - 1.2.3 ด้านเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
 - 1.2.4 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
 - 1.2.5 ด้านการวัดและประเมินผล วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลหลัก

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการออกแบบการวิจัยที่ดำเนินการสำรวจผลในรูปแบบเชิงปรากฏการณ์และวิเคราะห์ผลตามแนวคิดของ (Colaizzi's method) จึงใช้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยมีขั้นตอนการเลือกกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

1. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ มีเกณฑ์การคัดเลือกจากเป็นกลุ่มผู้สนับสนุนความรู้ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญทางด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

1.1 เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยตรง

1.2 เจ้าหน้าที่สถานีควบคุมไฟป่าต้นสักใหญ่ สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 11 (พิษณุโลก) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับการควบคุมไฟป่าโดยตรง

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อสัมภาษณ์ตามประเด็นในขั้นตอนที่ 1 ครบถ้วนแล้วผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ผลตามแนวคิดของ Colaizzi's method เมื่อได้ข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยนำไปพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหา กระบวนการจัดการเรียนรู้รายวิชาภูมิศาสตร์ในเรื่องสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2

1. กลุ่มครูผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นครูผู้มีความรู้ ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญทางด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียน จำนวน 3 คน ได้แก่

1.1 คุณครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านน้ำไคร้ ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 1 คน

1.2 คุณครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านห้วยแมง ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 1 คน

1.3 คุณครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านปางเกลือ ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 1 คน

2. กลุ่มเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในรายวิชา ภูมิศาสตร์ จำนวน 15 คน ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 การศึกษา 2567 โดยเป็นกลุ่มนักเรียน ประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนรายวิชาภูมิศาสตร์ จากสภาพปัจจุบันและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนา กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ให้กับผู้เรียนเพื่อให้การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัย เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้ผู้เรียนก่อนเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ผู้วิจัยจึงเห็น ว่าการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ ที่เหมาะสมวิธีการหนึ่งคือการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้รูปแบบประสบการณ์นิยม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2567 – เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2568

ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในชุมชนบ้านนากล่า หมู่ 2 ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัด อุตรดิตถ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอน้ำปาด ห่างจากอำเภอไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1214 (ถนนสายน้ำปาด-ทองแสนขัน) ระยะทาง 28 กิโลเมตร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **กิจกรรมการเรียนรู้** หมายถึง กระบวนการหรือรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ ที่ออกแบบ ขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ มีส่วนร่วม และเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงผ่าน ประสบการณ์ตรง การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสะท้อนความคิด โดยกิจกรรมการเรียนรู้ จะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา บริบทของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้

2. **การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน** หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน ได้แก่ ปัญหาไฟป่า ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือ เกิดขึ้นจากฝีมือของคนในชุมชน เป็นฐานในการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา วิเคราะห์ และหาแนวทางแก้ไขของปัญหานั้น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ และ ตระหนักในความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

3. ความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การรับรู้และเข้าใจเพื่อแก้ไขป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งประกอบด้วย การตระหนักรู้ด้วยตัวเราเอง และการตระหนักรู้โดยผู้อื่น ประกอบด้วย 3 ระดับ 1) การรับรู้ข้อมูล 2) ทำความเข้าใจ 3) คาดการณ์ล่วงหน้า ก่อให้เกิดพฤติกรรมกรรับรู้ความเป็นจริง การคิด การรู้สึก การสำนึก ได้ถึงประโยชน์ของทรัพยากรป่าและผลกระทบจากปัญหาไฟป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการให้ความใส่ใจทรัพยากรป่าไม้ เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ รวมถึงการป้องกันไฟป่าเพื่อลดปัญหามลพิษทางอากาศ

4. ชุมชนบ้านนาเกล้า หมายถึง ชุมชนบ้านนาเกล้า หมู่ 2 ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์

5. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หมายถึง นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านนาเกล้า ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 2 สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่กำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567

ประโยชน์ของงานวิจัย

- 1. ผู้เรียน** มีความตระหนักรู้ถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน
- 2. ผู้สอน** ได้แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ
- 3. สถานศึกษา** ได้แนวทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นฐาน ไปปรับหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์หลักการ แนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร บทความ วารสาร หนังสือ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการวิจัยตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

- 1.1 วิสัยทัศน์
- 1.2 หลักการ
- 1.3 จุดมุ่งหมาย
- 1.4 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 1.5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 1.6 มาตรฐานการเรียนรู้
- 1.7 สาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา
- 1.8 มาตรฐานการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์
- 1.9 คุณภาพผู้เรียนวิชาสังคมศึกษา

2. การจัดการเรียนรู้รูปแบบประสบการณ์นิยม

3. ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้

4. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้

5. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อม

- 5.1 ความหมายของความตระหนักรู้
- 5.2 ความสำคัญของความตระหนักรู้
- 5.3 การวัดความตระหนักรู้

6. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน

7. การสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

8. สิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนาเกล้า

- 8.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม
- 8.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านนาเกล้าและพื้นที่โดยรอบ
- 8.3 ปัญหาสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนาเกล้า

9. แนวความคิดเกี่ยวกับไฟฟ้า

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

11. กรอบแนวคิดการวิจัย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1. วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็น ต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐาน ความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

2. หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญดังนี้

2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐาน การเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบน พื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชนอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพประชาชนทุกคนมี โอกาสได้รับการศึกษา

2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและ การจัดการเรียนรู้

2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

3. จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

4.1 ความสามารถในการสื่อสาร

เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ตนเองและสังคมรวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัด และลดปัญหา ความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลัก เหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเอง และสังคม

4.2 ความสามารถในการคิด

เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม

4.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา

เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสม บนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และ การอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

4.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการ ทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

5.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

5.2 ซื่อสัตย์สุจริต

5.3 มีวินัย

5.4 ใฝ่เรียนรู้

5.5 อยู่อย่างพอเพียง

5.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

5.7 รักความเป็นไทย

5.8 มีจิตสาธารณะ

6. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมอง และพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

- 6.1 ภาษาไทย
- 6.2 คณิตศาสตร์
- 6.3 วิทยาศาสตร์
- 6.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 6.5 สุขศึกษาและพลศึกษา
- 6.6 ศิลปะ
- 6.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 6.8 ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากนั้น มาตรฐานการเรียนรู้ ยังเป็นกลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐาน การเรียนรู้ จะสะท้อนให้ทราบว่า ต้องการอะไร ต้องสอนอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็น เครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายใน และการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษาและการทดสอบ ระดับชาติ ระบบการตรวจสอบ เพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการ การศึกษา ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณภาพตามที่มาตรฐาน การเรียนรู้กำหนดเพียงใด

7. สาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกัน อย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวเอง กับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความ รับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ดังนี้

7.1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรม ของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติ ในการ พัฒนาตนเอง และ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาดตนเองอยู่ เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

7.2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระบบการเมือง การปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธาน ค่านิยมด้านประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ การดำเนินชีวิต อย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

7.3 เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

7.4 ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการ ของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมา ของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

7.5 ภูมิศาสตร์ ลักษณะกายภาพของโลก แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของ ประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กัน ของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ

สรุปได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษา 2551 ได้จัดสาระการเรียนรู้ในวิชาสังคมทั้ง 5 สาระ การเรียนรู้ที่คำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างชัดเจนในการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ให้มีความเหมาะสม และสร้างพลเมืองที่ดีไปสู่พลเมืองโลกได้

8. มาตรฐานการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551)

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

8.1 มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ ของสรรพสิ่ง ซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

8.2 มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า วิชาสังคมศึกษานั้นมีสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นในการสร้างพลเมืองที่ดีเข้าสู่ สังคม ในส่วนของวิชาภูมิศาสตร์นั้นว่าด้วยเนื้อหา ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคม สอดคล้องกับเนื้อหาของการวิจัยนี้

9. คุณภาพผู้เรียนวิชาสังคมศึกษา

9.1 มีความรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะ ทางกายภาพ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการปกครอง และสภาพ เศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย

9.2 มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคำสอน ของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธีและพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

9.3 ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

9.4 สามารถเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาค ชีวโลกตะวันออก และตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

สรุปได้ว่า คุณภาพของผู้เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม ในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติตนอยู่บนระเบียบของสังคม และมีความรับผิดชอบต่อติดต่อสังคมส่วนรวม

การจัดการเรียนรู้รูปแบบประสบการณ์นิยม

Kolb (1984) ได้พัฒนาแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory - ELT) ได้เสนอว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง และนำประสบการณ์นั้นมาคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และปรับใช้ในการดำเนินชีวิตจริง โดยโคลบเชื่อว่าการเรียนรู้ไม่ใช่เพียงการจดจำข้อมูลจากการฟังหรือการอ่านเท่านั้น แต่ต้องเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองอย่างแท้จริง โคลบได้เสนอวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) ผู้เรียนได้สัมผัสหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์จริง
2. การสังเกตและสะท้อนประสบการณ์ (Reflective Observation) ผู้เรียนคิดทบทวนสิ่งที่ตนได้พบเจอหรือมีส่วนร่วม
3. การสังเคราะห์แนวคิด (Abstract Conceptualization) ผู้เรียนนำประสบการณ์และการสะท้อนมาวิเคราะห์และสร้างความเข้าใจในรูปแบบของแนวคิดหรือหลักการ
4. การทดลองนำไปใช้ (Active Experimentation) ผู้เรียนลงมือทดลองใช้ความรู้หรือแนวคิดที่ได้เรียนรู้มาในการแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ใหม่

สมบัติ อยู่เมือง (2554) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงผู้เรียนกับบริบทจริงของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยระบุว่า การเรียนรู้ที่มีความหมาย

ควรเกิดจากประสบการณ์ตรง ซึ่งผู้เรียนได้มีโอกาส สัมผัสสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างใกล้ชิด ผ่านกิจกรรม ที่กระตุ้นการสังเกต การมีส่วนร่วม และการลงมือปฏิบัติจริง การที่ได้ได้เรียนรู้ในบริบทของพื้นที่หรือ ชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เช่น การเดินสำรวจป่า การศึกษาแหล่งน้ำในชุมชน การร่วมรณรงค์ลดขยะใน โรงเรียน หรือการพูดคุยกับผู้นำชุมชนเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้ความรู้ที่ได้รับมีความ เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น กระบวนการเรียนรู้ลักษณะนี้ไม่เพียงแต่เสริมสร้างความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แต่ยังช่วยพัฒนาความรู้สึก ความห่วงใย การเห็นคุณค่า และ อยากมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

อรุณฉัตร คุรุวาณิช (2563) ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ หรือ Experiential Learning Theory (ELT) เป็นแนวคิดของ เดวิด เอ. โคลบ นักทฤษฎีการศึกษา การเรียนรู้ จากประสบการณ์ (Experiential Learning) คือ กระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติ ด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่ขึ้นทฤษฎีนี้ไปใช้ให้ เกิดการเรียนรู้ จำเป็นต้องผ่านวงจรทั้ง 4 ขั้น (Experiential Learning Cycle: ELT Cycle) ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การนำตัวเองเข้าไปอยู่ในประสบการณ์ หรือสถานการณ์ใหม่ หรือ การตีความ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมาใหม่ (Concrete Experience) เมื่อได้เข้าไปรับประสบการณ์ใหม่
2. การสะท้อน ลองทบทวนให้เกิดการตกผลึกความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ โดยอาศัย วิธีการตั้งคำถาม (Reflective Observation of the New Experience) การสะท้อนมักก่อให้เกิด แนวคิดใหม่
3. การดัดแปลงแนวคิดเชิงนามธรรมที่มีอยู่ ซึ่งหมายความว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์ของตัวเองแล้ว (Abstract Conceptualization)
4. การทดลองใช้ความคิดกับบริบทรอบตัวของตัวเอง เพื่อดูว่าเกิดอะไรขึ้น (Active Experimentation)

กฤตเพชร สุตพันธ์ (2563) “ประสบการณ์นิยม (Experimentalism)” ลัทธิประสบการณ์ นิยมเป็นปรัชญาที่มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า ปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ปรัชญากลุ่มนี้มีความสนใจในโลก แห่งประสบการณ์ ฝ่ายวัตถุนิยมจะเชื่อในความเป็นจริงเฉพาะสิ่งที่มนุษย์พบเห็นได้เป็นธรรมชาติที่ ปราศจากการปรุงแต่งเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ ส่วนประสบการณ์นิยมมิได้หมายถึงสิ่งที่เราพบเห็นใน ชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งที่มนุษย์กระทำ คิด และรู้สึก รวมถึงการคิดอย่างใคร่ครวญ และการลงมือกระทำ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผู้กระทำ กระบวนการทั้งหมดที่เกิดขึ้นครบถ้วน แล้วจึงเรียกว่าเป็น ประสบการณ์ ความเป็นจริงหรือประสบการณ์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไข

แห่งประสบการณ์ บุคคลที่เป็นผู้นำของความคิดนี้ คือ วิลเลียม เจมส์ (William James) และจอห์น (John Dewey) ชาวอเมริกัน วิลเลียม เจมส์ มีความเห็นว่าประสบการณ์และการปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญ ส่วนจอห์น ดิวอี้ เชื่อว่ามนุษย์จะได้รับความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ จากประสบการณ์เท่านั้น

1. อภิปรัชญา เชื่อว่าความจริงเป็นโลกแห่งประสบการณ์ สิ่งใดที่ทำให้สามารถได้รับประสบการณ์ได้ สิ่งนั้นคือความจริง

2. ญาณวิทยา เชื่อว่าความรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการลงมือปฏิบัติ กระบวนการแสวงหาความรู้ ก็ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific method)

3. คุณธรรม เชื่อว่าความนิยมจะเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติทางด้านศีลธรรม จรรยา เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างและกำหนดขึ้นมาเอง และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ส่วนสุนทรียศาสตร์ เป็นเรื่องของความต้องการและรสนิยมที่คนส่วนใหญ่ยอมรับกัน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้นสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเป็นรูปแบบการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการเรียนรู้รูปแบบประสบการณ์นิยม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ปัญหาต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้

ทิศนา แคมมณี (2560) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างมากในการนำหลักสูตรการสอนไปประยุกต์ใช้ในระดับชั้นต่าง ๆ และกิจกรรมการเรียนรู้จะช่วยให้ครูสามารถวางแผนการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้า จะทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ผลดี และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ให้ความหมายว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยวิธีต่าง ๆ ที่หลากหลาย มุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เกิดการพัฒนาตนเองและสังคมคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนานักเรียนจึงต้องใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้รูปแบบการสอนหรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายวิธี

รัฐสุภานุรักษ์ นันทเสน (2559) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่อาจจะเป็นการเล่น การทำงาน การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดขึ้น เพื่อนำไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยครูผู้สอนในการวางแผนการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้า และมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเองในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนสามารถบรรลุสู่จุดประสงค์การสอนที่ได้กำหนดเอาไว้

ศิริรัตน์ ดีโต (2559) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามความเหมาะสม ความถนัดของนักเรียน อาจเป็นการเล่นเกมหรือการทำงานเพื่อสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมให้มีสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นกิจกรรมในลักษณะการทำงาน การลงมือปฏิบัติที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็นสำคัญ และผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)

ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) เป็นแนวคิดทางการศึกษาที่เน้นว่าผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ขึ้นเอง จากประสบการณ์ตรง ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ เชื่อมโยง และสะท้อนความเข้าใจ โดยมี Jean Piaget และ Lev Vygotsky เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดนี้ แนวคิดหลักของทฤษฎีนี้คือ ผู้เรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับความรู้จากครู แต่เป็นผู้มีบทบาทในการเรียนรู้ของตนเองอย่างกระตือรือร้น โดยการเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับความรู้เดิม ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

องค์ประกอบสำคัญของ Constructivism ได้แก่

1. การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง
2. การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและผู้อื่น
3. การตั้งคำถาม แก้ปัญหา และสะท้อนความคิด
4. การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์จึงเน้นกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียนมีความยืดหยุ่น และสนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้

2. ทฤษฎีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning - PBL)

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) คือ แนวทางการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนแก้ไขปัญหาจริง หรือสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริม การคิดอย่างมี วิจารณญาณ การทำงานเป็นทีม การค้นคว้าด้วยตนเอง และการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา

กระบวนการ PBL ประกอบด้วยขั้นตอน เช่น

1. การเผชิญกับสถานการณ์หรือปัญหา
2. การวิเคราะห์ปัญหาและระบุสิ่งที่ต้องเรียนรู้เพิ่มเติม
3. การค้นคว้าหาความรู้และนำมาอภิปราย
4. การสรุปองค์ความรู้และนำไปประยุกต์ใช้

PBL เป็นแนวคิดที่ช่วยให้ผู้เรียนมี แรงจูงใจในการเรียนรู้ เพราะปัญหาที่นำเสนอมีความ เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ผู้เรียนจะได้ฝึกการตั้งคำถาม การทำงานร่วมกัน และการนำเสนอความคิดอย่าง มีระบบ ส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

3. แนวคิดการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน (Education for Sustainable Development - ESD)

Education for Sustainable Development (ESD) หรือ การเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน เป็นแนวคิดที่ได้รับการส่งเสริมจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มี ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ อย่างสมดุล

แนวคิด ESD เน้นการเรียนรู้ที่ครอบคลุมประเด็น 4 ด้าน ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
2. ความยุติธรรมทางสังคม
3. การมีส่วนร่วมในชุมชน
4. การดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและไม่เบียดเบียนธรรมชาติ

การจัดการเรียนรู้ตามแนว ESD ควรเป็นแบบ บูรณาการข้ามวิชา (interdisciplinary) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ มีส่วนร่วม สำรวจ วิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้น ความเชื่อมโยงกับชีวิตจริง และการพัฒนาจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อโลกในอนาคต

4. แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory - ELT)

David A. Kolb (1984) เป็นผู้พัฒนาแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory: ELT) ซึ่งอธิบายว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากวงจรของประสบการณ์ โดยมี 4 ขั้นตอน สำคัญ ดังนี้:

1. ประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) ผู้เรียนได้สัมผัสหรือมีส่วนร่วมใน กิจกรรมหรือสถานการณ์จริง

2. การสังเกตและสะท้อนประสบการณ์ (Reflective Observation) ผู้เรียนคิดทบทวนสิ่งที่ตนได้พบเจอหรือมีส่วนร่วม

3. การสังเคราะห์แนวคิด (Abstract Conceptualization) ผู้เรียนนำประสบการณ์และการสะท้อนมาวิเคราะห์และสร้างความเข้าใจในรูปแบบของแนวคิดหรือหลักการ

4. การทดลองนำไปใช้ (Active Experimentation) ผู้เรียนลงมือทดลองใช้ความรู้หรือแนวคิดที่ได้เรียนรู้มาในการแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ใหม่

แนวคิดนี้มองว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยประสบการณ์จริงร่วมกับการไตร่ตรองอย่างมีระบบ ผู้เรียนจึงจะสามารถพัฒนาความเข้าใจและทักษะในเชิงลึก ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งกับกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้จากชีวิตจริง เช่น การลงพื้นที่ การทำโครงการ การทดลอง และกิจกรรมชุมชน

ตาราง 1 แสดงการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

แนวคิด/ทฤษฎี	ผู้เสนอแนวคิด/ปี	แนวคิด	วิธีการเรียนรู้/องค์ประกอบสำคัญ	จุดเน้นในการจัดการเรียนรู้
1. การเรียนรู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)	Jean Piaget, Lev Vygotsky	ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่	- การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง - การมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม - การตั้งคำถามและสะท้อนคิด - การลงมือปฏิบัติจริง	- เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางใช้กิจกรรมที่มีความหมายและยืดหยุ่นตามบริบทของผู้เรียน
2. การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL)	Barrows, & Tamblyn (1980)	ใช้สถานการณ์หรือปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้	- การเผชิญสถานการณ์ - วิเคราะห์และตั้งคำถาม - ค้นคว้าหาความรู้ - สรุปและนำไปประยุกต์ใช้	- ฝึกการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ทำงานเป็นทีม และเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง
3. การเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน (Education for Sustainable Development: ESD)	UNESCO (1975)	ส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้และพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม	- ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม/สังคม/เศรษฐกิจ - การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การมีส่วนร่วมในชุมชน - การดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน	- พัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมเพื่อความยั่งยืนในกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและชุมชน
4. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory: ELT)	David A. Kolb (1984)	การเรียนรู้หมุนเวียนใน 4 ขั้นตอน เริ่มจากประสบการณ์จริง	- ประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) - สะท้อนคิด (Reflective Observation) - สร้างแนวคิด (Abstract Conceptualization) - ทดลองใช้ (Active Experimentation)	- เน้นการเรียนรู้จากชีวิตจริง กระตุ้นการคิดอย่างลึกซึ้ง และการนำความรู้ไปใช้จริง

จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 4 แนวคิด พบว่าทุกทฤษฎีล้วนมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ของตนเองผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจริง โดยเฉพาะแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory: ELT) ของ Kolb ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิด และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีคุณสมบัติอย่างยิ่งกับกิจกรรมที่ต้องการสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อม

1. ความหมายของความตระหนักรู้

ความตระหนักรู้ หมายถึง สภาวะของจิตใจที่เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก ความสำนึก และความปรารถนาในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง (กุลวดี ราชักดี, 2545, น. 38) โดยปัจจัยด้านอารมณ์หรือความรู้สึกนั้น จะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความรู้เสมอ (ประสาธ อิศรปรีดา, 2523, น. 177) โดยที่ความตระหนักรู้นั้นจะไม่เกี่ยวข้องกับความจำหรือการระลึกได้เหมือนความรู้ เพียงแต่รู้สึกว่ามีสิ่งนั้นอยู่ (ชาวล แพรัตกุล, 2552, น. 201) แต่ถ้าหากพิจารณาในส่วนของจิตวิทยาตามแนวคิดของไอเซนค อาร์โนลด์และเมอิลี (Eysenck, Arnold, & Meili, 1972, p. 110) จะเห็นได้ว่าความตระหนักรู้เป็นความสัมพันธ์ของความสำนึกและเจตคติ ซึ่งเป็นภาวะของจิตใจที่ไม่อาจแยกเป็นความรู้สึกหรือความคิดเพียงอย่างเดียวได้ นักการศึกษาบางท่านมีความเห็นว่าความตระหนักรู้และจิตสำนึกนั้นมีความหมายที่เหมือนกัน (Runes, 1979, p. 32; Wolman, 1973, p. 38) โดยเป็นภาวะทางจิตใจหรือการกระทำที่เกิดจากความสำนึก ขั้นตอนของการเกิดความตระหนักรู้ จะเริ่มต้นขึ้นเมื่อบุคคลนั้นได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าต่าง ๆ แล้วมีการประเมินค่าถึงความสำคัญของตนเองที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ๆ โดยการอาศัย เหตุการณ์ ระยะเวลา ประสบการณ์หรือสภาพแวดล้อมแล้วเกิดการรับรู้ขึ้น (จันทน์ เกียรติโพธา, 2542, น. 13) และเมื่อมีการรับรู้มากขึ้นก็จะเข้าใจในสิ่งเร้านั้นมากขึ้นด้วย กล่าวคือ เกิดเป็นความคิดรวบยอดและพัฒนาเป็นการเรียนรู้ คือมีความรู้ในสิ่งนั้นและนำไปสู่การเกิดความตระหนักรู้ โดยความรู้และความตระหนักรู้ต่างก็นำไปสู่การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งขั้นตอนและกระบวนการของการเกิดความตระหนักรู้ดังกล่าวแสดงได้ดังภาพประกอบ ดังนี้

ภาพ 1 ขั้นตอนและกระบวนการของการเกิดความตระหนักรู้

ที่มา: Good, Carter V., 1973

2. ความสำคัญของความตระหนักรู้

มนูญ พิษสะกะ (2540, น. 14) ได้สรุปว่า การกระทำใด ๆ ของมนุษย์ที่เกิดจากความเชื่อและอารมณ์ที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ กล่าวคือ คนที่มีความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อม มักจะคิดและมีการกระทำแต่สิ่งที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจาก

1. ความตระหนักรู้ จะช่วยให้เกิดการประเมินว่าควรทำหรือไม่ควรทำในสิ่งนั้นทำให้บุคคลนั้นเกิดบรรทัดฐาน หรือมาตรฐานทางพฤติกรรมของตนเองขึ้นมา ซึ่งจะช่วยพัฒนาตนเองให้มีจุดยืน และเป็นตัวของตัวเอง มีบุคลิกที่ดีงาม และมีค่านิยมที่ถูกต้อง
2. ความตระหนักรู้ จะเป็นแบบแผนให้คนรู้จักคิด รู้จักเลือก และรู้จักตัดสินใจในการแก้ไขข้อขัดข้องต่าง ๆ เพราะการเลือกสิ่งที่กำหนดให้เกิดการตัดสินใจที่เป็นความรู้สึกนึกคิด
3. ความตระหนักรู้ เป็นแรงจูงใจ ที่จะทำให้คนชอบหรือไม่ชอบเป็นแรงผลักดันให้บุคคลนั้นทำด้วยความตั้งใจ ช่วยให้ประสบความสำเร็จต่อการทำงาน

สรุปได้ว่า ความตระหนักรู้จะช่วยให้คนรู้ข้อเท็จจริง เห็นความสำคัญและรู้จักเลือกรู้จักการตัดสินใจที่จะปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญต่อจิตใจที่จะจงใจให้คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจที่จะปกป้องและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

3. การวัดความตระหนักรู้

ทิตนา แคมมณี (2546, น. 125) ได้กล่าวถึงกระบวนการวัดความตระหนักรู้ ว่าเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่ รับรู้ และเห็นคุณค่าในปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สังเกต ให้ข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่ และเห็นคุณค่า
2. วิจารณ์ ให้ตัวอย่าง สถานการณ์ ประสบการณ์ตรง เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์หาสาเหตุ และผลดีผลเสียที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

3. สรุปลงให้อภิปรายหาข้อมูลหรือหลักฐานมาสนับสนุนคุณค่าของสิ่งที่จะต้องตระหนักรู้ และวางเป้าหมายที่จะพัฒนาตนเองในเรื่องนั้น

ชวาล แพรัตกุล (2526, น. 201-225) ได้กล่าวว่า การวัดความตระหนักรู้แบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้

1. วิธีการสัมภาษณ์ (interview) อาจเป็นการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง โดยการสร้างคำถามและคำตอบให้เลือกเหมือน ๆ กันแบบสอบถามชนิดเลือกตอบและคำถามจะต้องมีการเรียงลำดับก่อน-หลังเอาไว้อย่างดีหรือเป็นแบบไม่มีโครงสร้างซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีไว้แค่ หัวข้อใหญ่ ๆ แล้วให้ผู้ตอบมีเสรีภาพในการตอบอย่างกว้างขวาง และคำถามก็เป็นไปตามโอกาส ในขณะที่สนทนากัน

2. แบบสอบถาม (questionnaire) แบบสอบถามอาจเป็นชนิดปลายปิดหรือปลายเปิด หรือเป็นแบบผสมผสานระหว่างปลายปิดกับปลายเปิดก็ได้

3. แบบตรวจสอบรายการ (checklist) เป็นเครื่องวัดชนิดเพื่อให้ตรวจสอบว่าไม่เห็นด้วยหรือไม่มีสิ่งที่กำหนดในรายการอาจอยู่ในรูปแบบของการทำเครื่องหมายตอบหรือเลือกจะใช้-ไม่ใช้ก็ได้

4. มาตรวัดอันดับคุณภาพ (rating scale) เครื่องมือชนิดนี้เหมาะสำหรับวัดอารมณ์และความรู้สึก ที่ต้องการทราบความเข้มว่ามีมากน้อยเพียงใดในเรื่องนั้น ๆ

สรุปได้ว่าการวัดความตระหนักรู้ หมายถึงกระบวนการประเมินระดับความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของบุคคลต่อเรื่องหรือประเด็นใด ๆ โดยเฉพาะในบริบทของสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถวัดได้จากหลายมิติ โดยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม และการมีส่วนร่วม ซึ่งการวัดนี้ช่วยให้ทราบถึงระดับความเข้าใจและความสำคัญที่บุคคลหรือกลุ่มคนให้กับปัญหาและนำไปสู่การวางแผน

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน

ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

Jansson et al. (2015) ระบุว่า PBL อยู่บนหลักการที่ว่ากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนได้รับความช่วยเหลือจากการผสมผสานระหว่างการสำรวจทางปัญญาของแต่ละบุคคลและความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ตัวอย่างเช่น ก่อนอื่นนักเรียนต้องสามารถระบุและพิจารณาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่กำหนด เงื่อนไขหรือสถานการณ์ จากนั้นแต่ละกลุ่มจะเรียนรู้จากคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนควรจะสามารถให้คำตอบที่เป็นไปได้

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2554) สรุปว่า PBL เป็นหนึ่งในวิธีการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยผู้สอนต้องเตรียมปัญหา สร้างความเชื่อมโยงสู่ปัญหาที่น่าสนใจเรียน โดยใช้การอภิปรายที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมหรือใช้คำถามกระตุ้นประสบการณ์เดิมของนักเรียน

อัญชลี ขยานุวัชร (2554) กล่าวว่า PBL ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น กล่าวคือ ใช้ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ มีการนำปัญหามาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

กมลฉัตร กล่อมอิม (2560) กล่าวว่า PBL จะเริ่มด้วยการตั้ง “ปัญหา” การตั้งปัญหาหรือสถานการณ์จึงสำคัญมาก โดยที่ปัญหาหรือสถานการณ์จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงหรือมีโอกาสที่จะประสบในอนาคตจริง เพื่อกระตุ้นกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้และนำมาตอบปัญหาหรืออธิบายเหตุผลของสถานการณ์นั้น ๆ ได้

สรุปได้ว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนแก้ปัญหาที่กำหนดมาโดยใช้การคิดวิเคราะห์และการค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้โดยการนำเอาปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนสามารถประสบหรือมีโอกาสพบเจอกับปัญหานั้นได้ในชีวิตจริงมาเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ โดยเน้นไปที่การกำหนดสิ่งที่จะเรียนรู้และกระบวนการค้นคว้าหาความรู้ใหม่เพื่ออธิบายปัญหาหรือสถานการณ์ที่ผู้เรียนพบจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเป็นผู้เรียนรู้ที่กระตือรือร้นหรือออกแบบกิจกรรมเพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ต่อไป

การสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

Hungerford, H. R., & Volk, T. L. (1990) ได้ให้ความหมายของการสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ ความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เพียงแค่การรู้ข้อมูล หรือเข้าใจปัญหาเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงการที่บุคคลมีทัศนคติที่เอื้อต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความรู้สึกห่วงใย มีจิตสำนึก และมีแรงจูงใจภายใน ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว กระบวนการในการสร้างความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมจึงควรเริ่มจากการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ หรือภาวะโลกร้อน และต่อเนื่องด้วยการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และมีพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ Hungerford และ Volk ยังได้เสนอว่า ความตระหนักรู้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของพฤติกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม เพราะเมื่อบุคคลสามารถเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ส่วนตัวได้ ก็จะเกิด “ความรู้สึกร่วม” และ “ความรับผิดชอบ” ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การลงมือปฏิบัติจริง เช่น การลดการใช้พลาสติก การปลูกต้นไม้ การจัดการขยะอย่างถูกต้อง หรือการรณรงค์เพื่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน

Palmer (1998) ได้เน้นถึงความสำคัญของการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วัยเด็ก โดยระบุว่า ช่วงวัยเด็กเป็นช่วงเวลาสำคัญของพัฒนาการ เนื่องจากเด็กมีลักษณะเด่นคือ ความเปิดรับ (openness) และความไวต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว เด็กสามารถเรียนรู้และซึมซับค่านิยม ทัศนคติ รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างลึกซึ้ง หากได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมในช่วงวัยนี้ การเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้สิ่งแวดล้อมในเด็กควรมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่มีความหมาย

สนุกสนาน และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กเห็นความเกี่ยวข้องของสิ่งแวดล้อมกับชีวิตตนเอง เช่น การปลูกต้นไม้หน้าบ้าน การสังเกตธรรมชาติรอบโรงเรียน หรือการแยกขยะภายในครอบครัว การเรียนรู้เช่นนี้ไม่เพียงสร้างความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม แต่ยังส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้สึกรักและผูกพันกับธรรมชาติ

สรุปได้ว่า ความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ไม่ใช่เพียงการรับรู้หรือเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังรวมถึง ทศนคติ จิตสำนึก ความห่วงใย และแรงจูงใจภายใน ที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืน กระบวนการสร้างความตระหนักรู้ควรเริ่มจากการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และตามด้วยการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ ซึ่งจะนำไปสู่การลงมือปฏิบัติจริง เช่น การลดการใช้พลาสติก การจัดการขยะ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ในชุมชน

สิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า

1. ความหมายของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมเป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษคำว่า “Environment” เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีผลต่อการดำรงชีวิต การพัฒนา และความเป็นอยู่ของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ ภูเขา ทะเล แม่น้ำ สัตว์ และพืชต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และจำเป็นต่อระบบนิเวศ
2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคาร บ้านเรือน ถนน เทคโนโลยี หรือระบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่มนุษย์พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต

เกษม จันทรแก้ว (2551) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2546) ได้ให้ความหมายไว้เป็นแนวทางเดียวกันว่า สิ่งแวดล้อมคือ สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าและไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า เกิดเองตามธรรมชาติและเกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งเป็นรูปธรรม (จับต้องและมองเห็นได้) และเป็นนามธรรม (วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกันเป็นปัจจัยในการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนสร้างและทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ

จันทวัน เบ็ญจวรรณ, (2564) ได้ให้ความหมายของ สิ่งแวดล้อม (Environment) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมยังเป็นสิ่งที่ เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า และไม่สามารถเห็นได้ด้วยตา เป็นได้ทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต

โดยสามารถจำแนกสิ่งแวดล้อมได้เป็น 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Natural environment) และสิ่งแวดล้อม ที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment)

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Natural environment) คือ ทุกสิ่ง ทุกอย่าง ที่อยู่รอบ ๆ ตัวมนุษย์ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ สามารถแบ่งย่อยออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic Environment) ใช้ระยะเวลาสั้นในการเกิดหรือเจริญเติบโต สามารถเพิ่มจำนวนขึ้นมาทดแทนใหม่ได้เรื่อย ๆ และในขณะเดียวกันก็สูญสิ้นไปได้ หากเกิดการทำลายธรรมชาติให้เสียสมดุล ได้แก่ สัตว์ ป่าไม้ พืชหญ้า เป็นต้น

1.2 สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต (Abiotic Environment) หรือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ที่อาจมองเห็นได้หรือไม่ได้ เช่น อากาศ แร่ธาตุ เสียง เป็นต้น เป็นสิ่งแวดล้อมที่ธรรมชาติสร้างขึ้น บางชนิดใช้เวลานานในการเกิด ซึ่งยาวนานจนไม่สามารถรอเพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมได้ เช่น แร่ธาตุ หิน เชื้อเพลิง ดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made Environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจสร้างขึ้นก็ได้ หรือเป็นสิ่งที่มองเห็น เป็นสิ่งที่จับต้องได้ หรือมองไม่เห็นและไม่สามารถจับต้องได้ เป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของตนเอง อันจะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถแบ่งย่อยออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่มองเห็น และจับต้องได้ มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกและเพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของตนเอง ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เป็นต้น

2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) มีลักษณะเป็นนามธรรม มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความเป็นระบบระเบียบ เรียบร้อยของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น ประเพณี กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อตกลง เป็นต้น นอกจากนี้ อาจหมายถึง ความเชื่อ ศาสนา พิธีกรรม เป็นต้น

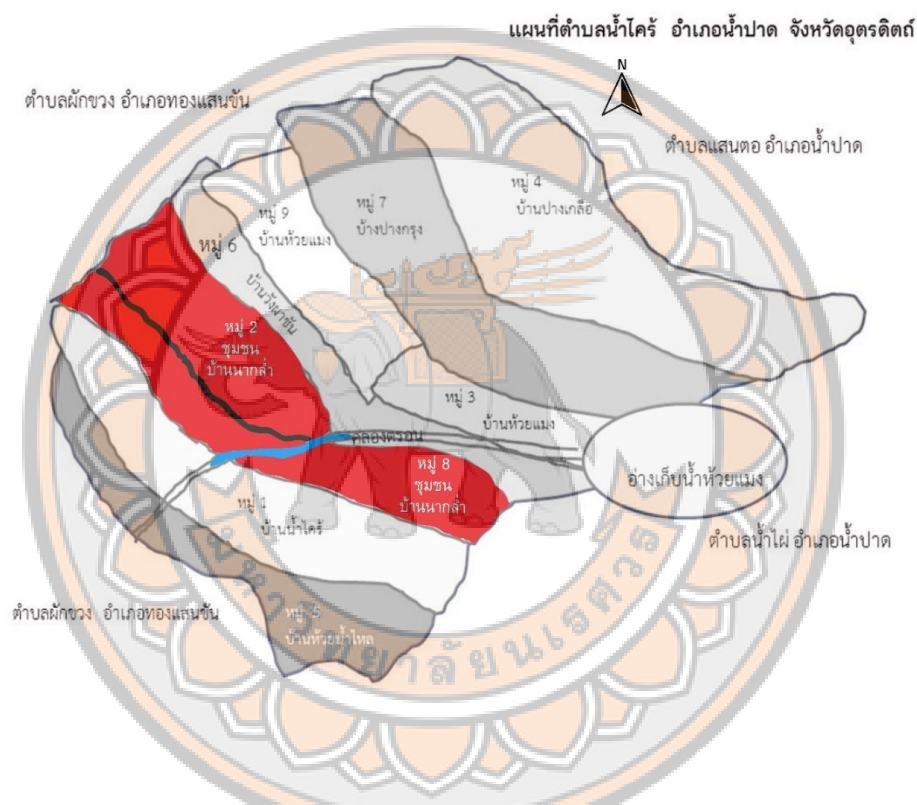
สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมทั้งสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่ควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และเหมาะสมในการเรียนรู้ เพื่อเข้าใจ และดำรงรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป

2. ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านนากล่าและพื้นที่โดยรอบ

องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ (2561) ชุมชนบ้านนากล่า ตั้งอยู่ที่ ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ มีเนื้อที่ประมาณ 15,625 ไร่ หรือประมาณ 25 ตารางกิโลเมตร จากตัวเมืองจังหวัดอุดรดิตถ์ สามารถเดินทางมายังชุมชนบ้านนากล่า โดยใช้ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 117 (ถนนอุดรดิตถ์-แยกวังผาชัน) ขับมาทางอำเภอน้ำปาดพอถึงแยกวังผาชันและเลี้ยวเข้าสู่ถนนสายรองที่เชื่อมต่อไปยังตำบลน้ำไคร้ ใช้เวลาประมาณ 1 - 1.5 ชั่วโมง และตั้งอยู่ห่างจาก

อำเภอน้ำปาดไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1214 (ถนนสายน้ำปาด-ทองแสนขัน) ประมาณ 28 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 25-30 นาที โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลแสนตอ อำเภอน้ำปาด
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลฝักขวง อำเภอทองแสนขัน
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลทองแสนขัน อำเภอทองแสนขัน

ภาพ 2 แสดงพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า (สีแดง)

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไผ่, 2561

สภาพภูมิประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนบ้านนากล่าส่วนใหญ่มีสภาพเป็นภูเขา พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่ราบบางส่วนในการทำการเกษตรและที่อยู่อาศัย มีลำคลองตรอนไหลผ่านหมู่บ้านและทำการเกษตร

สภาพภูมิอากาศ ลักษณะภูมิอากาศประกอบด้วย ฤดูกาลต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 3 ฤดูกาล ดังนี้

- ฤดูหนาวจะเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ โดยจะมีอากาศหนาวเย็นประมาณช่วงเดือนธันวาคม และเดือนมกราคม อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 17 - 19 องศาเซลเซียส

- ฤดูร้อน จะเริ่มประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 37 - 40 องศาเซลเซียส

- ฤดูฝน จะเริ่มกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ซึ่งฝนจะตกชุกมากในช่วงเดือนสิงหาคมและเดือนกันยายน มีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 1,130 มิลลิเมตร/ปี

ลักษณะของดิน ลักษณะดินร่วนละ 73 เป็นลักษณะดินภูเขาซึ่งมีความลาดชันมากกว่า 35 % มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันไป มีเศษหินโผล่กระจาย ป่าดิบชื้นหลายแห่งมีการทำไร่เลื่อนลอย เกิดการชะล้างพังทลายของดิน มีพื้นที่ราบบางส่วน รองลงมาเป็นดินที่ใช้ในการเพาะปลูกเป็นดินเหนียวปนกรวดปนดินลูกรังมีการระบายน้ำได้ดีเหมาะสำหรับปลูกพืชไร่ชนิดต่าง ๆ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ลักษณะของแหล่งน้ำ แหล่งน้ำในชุมชนบ้านนากล่า มีดังนี้

- ลำน้ำคลองตรอน มีต้นกำเนิดมาจากตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ใช้ในการทำเกษตร ไหลผ่านหมู่ที่ 1,2,3,5,6 และ หมู่ 8 (ชุมชนบ้านนากล่าอยู่หมู่ 2, 8)

- ลำห้วยน้ำไคร้ เป็นลำห้วยขนาดเล็ก สามารถใช้ประโยชน์ในฤดูฝนในหมู่ที่ 1, 2, และ หมู่ 8 (ชุมชนบ้านนากล่าอยู่หมู่ 2,8)

ลักษณะของไม้และป่าไม้ พื้นที่ตำบลน้ำไคร้มีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสวนแห่งชาติคลองตรอน เป็นภูเขาสลับพื้นราบมีป่าไม้เบญจพรรณทั่วไป บางพื้นที่เป็นที่ราบลูกเนินมีป่าชุมชนโดยรอบและมีหน่วยงานอนุรักษ์ป่าไม้และสถานีควบคุมไฟป่าคอยดูแล

3. ปัญหาสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า

3.1 ปัญหาไฟป่า

ปัญหาไฟป่าในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนในหลายด้าน ทั้งทางด้านคุณภาพชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีสาเหตุของไฟป่ามาจากการเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (ไฟป่า) เนื่องจากสภาพอากาศแห้งแล้งในช่วงฤดูแล้ง ระดับความชื้นในอากาศลดลงและอากาศร้อน ทำให้พืชพรรณในป่าแห้งง่ายและติดไฟได้เร็ว หรือเกิดจากฝีมือมนุษย์ เช่น การเผาป่าเพื่อให้ผักหวานป่า แตกยอด เพื่อให้เห็ดเหาะ(เห็ดถอบ) ขึ้น แล้วเก็บมาประกอบอาหาร รวมถึงขายเพื่อเป็นรายได้ และการเผาป่าเพื่อการทำเกษตรกรรม ชาวบ้านบางส่วนใช้วิธีการเผาป่าเพื่อเตรียมพื้นที่การเกษตรในการเพาะปลูก การเผาหญ้าแห้งและเศษพืชไร่เพราะเป็นวิธีการที่รวดเร็วและสะดวก เลยก่อให้เกิดไฟป่าขยายตัวไปในพื้นที่อื่น ๆ ได้ ปัญหาไฟป่าส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำลายพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์และสัตว์ป่าในพื้นที่การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ทำให้การกักเก็บน้ำและความชุ่มชื้นของดินลดลง ส่งผลต่อระบบนิเวศ

โดยรวม รวมถึงปัญหาหมอกควันที่เกิดจากไฟป่าทำให้เกิดหมอกควัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศที่ชาวบ้านในพื้นที่หายใจ โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยทางระบบทางเดินหายใจ

สรุปได้ว่า ปัญหาไฟป่ามีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ชุมชนบ้านนาถ้ำเป็นอย่างมาก การป้องกันและจัดการไฟป่าต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐและชุมชน รวมถึงการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันไฟป่า การงดเผาป่าเพื่อหาผักหวาน เห็ดเหาะ(เห็ดถอบ) และการลดการเผาเพื่อเตรียมพื้นที่ในการทำเกษตร โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการเศษวัชพืชหลังการเก็บเกี่ยว โดยที่ไม่ต้องเผา เพื่อให้สามารถลดความเสียหายจากไฟป่าและรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ในระยะยาว

แนวความคิดเกี่ยวกับไฟป่า

ศิริ อัครเศียร (2546) ได้กล่าวถึงไฟป่าไว้ว่า ไฟป่าเกิดจาก 2 สาเหตุ คือ 1) เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ 2) เกิดจากมนุษย์ ดังนี้

1. เกิดจากธรรมชาติ

ไฟป่าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ เช่น ฟาผ่า กิ่งไม้เสียดสีกัน ภูเขาไฟระเบิด ก้อนหินกระทบกัน แสงแดดตกกระทบผลึกหิน แสงแดดส่องผ่านหยดน้ำ ปฏิกริยาเคมีในดินป่าพรุ การลุกไหม้ในตัวเองของสิ่งมีชีวิต (Spontaneous Combustion) แต่สาเหตุที่สำคัญ คือ

1.1 ฟาผ่า เป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดไฟป่าในเขตอบอุ่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา พบว่ากว่าครึ่งหนึ่งของไฟป่าที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากฟาผ่า ทั้งนี้โดยที่ฟาผ่าแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ฟาผ่าแห้ง (Dry or Red Lightning) คือฟาผ่าที่เกิดขึ้นในขณะที่ไม่มีฝนตก มักเกิดในช่วงฤดูแล้ง สายฟ้าจะเป็นสีแดง เกิดจากเมฆที่เรียกว่าเมฆฟาผ่า ซึ่งเมฆดังกล่าวจะมีแนวการเคลื่อนตัวที่แน่นอนเป็นประจำทุกปี ฟาผ่าแห้งเป็นสาเหตุสำคัญของไฟป่าในเขตอบอุ่น 2) ฟาผ่าเปียก (Wet or Blue Lightning) คือฟาผ่าที่เกิดควบคู่ไปกับการเกิดพายุฝนฟ้าคะนอง (Thunderstorm) ดังนั้นประกายไฟที่เกิดจากฟาผ่าจึงมักไม่ทำให้เกิดไฟไหม้ หรืออาจเกิดได้บ้างแต่ไม่ลุกลามไปไกล เนื่องจากความชื้นสัมพัทธ์และความชื้นของเชื้อเพลิงสูง ฟาผ่าในเขตร้อนรวมถึงประเทศไทยมักจะเป็นฟาผ่าเปียก จึงแทบจะไม่ใช่สาเหตุของไฟป่าในเขตร้อนนี้เลย

1.2 กิ่งไม้เสียดสีกัน อาจเกิดขึ้นได้ในพื้นที่ป่าที่มีไม้ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นและมีสภาพอากาศแห้งจัด เช่น ในป่าไผ่หรือป่าสน

2. สาเหตุจากมนุษย์

ไฟฟ้าที่เกิดในประเทศกำลังพัฒนาในเขตร้อนส่วนใหญ่จะมีสาเหตุมาจากกิจกรรมของมนุษย์ สำหรับประเทศไทยจากการเก็บสถิติไฟฟ้า 14 ปีย้อนหลัง พบว่าเกิดจากสาเหตุตามธรรมชาติคือฟ้าผ่าเพียง 4 ครั้งเท่านั้น ดังนั้นจึงถือได้ว่าไฟฟ้าในประเทศไทยทั้งหมดเกิดจากการกระทำของมนุษย์ โดยมีสาเหตุต่าง ๆ กันไป ได้แก่

2.1 เก็บหาของป่า เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดไฟป่ามากที่สุด การเก็บหาของป่าส่วนใหญ่ ได้แก่ ผักหวาน ไข่มดแดง เห็ด น้ำผึ้ง ใบตองตึง ไม้ไผ่ และไม้พิน การจุดไฟส่วนใหญ่เพื่อให้พื้นป่าโล่งเพื่อให้ทางเดินสะดวก หรือเพื่อให้แสงสว่างในระหว่างการเดินทางผ่านป่าในเวลากลางคืน หรือจุดเพื่อกระตุ้นการงอกของเห็ด หรือกระตุ้นการแตกใบใหม่ของผักหวานและใบตองตึง หรือจุดเพื่อไล่ตัวมดแดงออกจากรัง รมควันไล่ผึ้ง หรือไล่แมลงต่าง ๆ ในขณะที่อยู่ในป่า

2.2 การเผาไร่ เป็นสาเหตุที่สำคัญรองลงมา การเผาไร่ก็เพื่อกำจัดวัชพืชหรือเศษซากพืชที่เหลืออยู่ภายหลังการเก็บเกี่ยว ทั้งนี้เพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูกในรอบต่อไป ทั้งนี้โดยปราศจากการทำแนวกันไฟและปราศจากการควบคุมไฟ จึงทำให้ไฟลุกลามเข้าไปในป่าที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง

2.3 แก่งจูด ในกรณีที่ประชาชนในพื้นที่มีปัญหาความขัดแย้งกับหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องที่ทำกินหรือถูกจับกุมจากการกระทำผิดในเรื่องป่าไม้ ก็มักจะหาทางแก้แค้นเจ้าหน้าที่ด้วยการเผาป่าเพื่อการเอาคืน

2.4 ความประมาท เกิดจากการเข้าไปพักผ่อนในป่า มีการก่อกองไฟแล้วลืมดับหรือทิ้งก้นบุหรี่ลงบนพื้นป่า เป็นต้น

2.5 การล่าสัตว์ โดยใช้วิธีไล่เหล่า คือการจุดไฟไล่ให้สัตว์หนีออกจากที่ซ่อนในป่า หรือจุดไฟเพื่อให้แมลงบินหนีไฟ นกชนิดต่าง ๆ จะบินมากินแมลง แล้วดักยิงนกอีกทอดหนึ่ง หรือการจุดไฟเผาทุ่งหญ้าเพื่อให้หญ้าใหม่แต่กระบัด ล่อให้สัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น กวาง กระต่าย กระตัง มากินหญ้า แล้วดักยิงสัตว์นั้น ๆ อีกทอดหนึ่ง

2.6 เลี้ยงปศุสัตว์ ประชาชนที่เลี้ยงปศุสัตว์แบบปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ มักจะลักลอบจุดไฟเผาป่าให้โล่งมีสภาพเป็นทุ่งหญ้าเพื่อเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ที่เลี้ยง

2.7 ความคึกคะนอง บางครั้งการจุดไฟเผาป่าเกิดจากความคึกคะนองของผู้จุด โดยไม่ได้มีวัตถุประสงค์ใด ๆ แต่จุดเล่นเพื่อความสนุกสนานเพียงเท่านั้น

3. องค์ประกอบของไฟป่า

ไฟป่าเกิดจากการเผาไหม้ ซึ่งในการเผาไหม้จะต้องมีองค์ประกอบ 3 สิ่ง มารวมกัน ได้แก่

1. เชื้อเพลิง เชื้อเพลิงต้องมีปริมาณพอเพียงที่ก่อให้เกิดไฟป่า ได้แก่ ต้นไม้ ไม้พุ่ม กิ่งไม้ ใบไม้ กอไผ่ ลูกไม้เล็ก ๆ เศษหญ้า และวัชพืชอื่น ๆ

2. ออกซิเจน มีปริมาณที่เหมาะสมสำหรับการเผาไหม้เชื้อเพลิง

3. ความร้อน แหล่งของความร้อนที่ทำให้เกิดไฟฟ้า แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งความร้อนตามธรรมชาติ เช่น ไฟฟ้า หรือการเสียดสีของกิ่งไม้ และแหล่งความร้อนจากมนุษย์ซึ่งจุดไฟเพื่อปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบ ชาญช่วง (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การทิ้งขยะ และสิ่งปฏิกูลลงในที่สาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเขตการศึกษา 1” โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของการทิ้งขยะ และสิ่งปฏิกูลในที่สาธารณะของนักเรียน ซึ่งกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเขตการศึกษา 1 จำนวน 373 คน ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลในที่สาธารณะของนักเรียน คือ ทศนคติที่มีต่อพฤติกรรม การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลในที่สาธารณะ การเคยทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลนอกภาชนะรองรับ เมื่ออยู่บ้านและที่โรงเรียน ความถี่ที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับขยะและสิ่งปฏิกูล เขตที่อยู่อาศัย และเพศ ซึ่งสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลในที่สาธารณะของนักเรียนได้ร้อยละ 31.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ หน่วยงานทางการศึกษาทั้งระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และโรงเรียน ควรเน้นการจัดกิจกรรมเพื่อมุ่งพัฒนาทัศนคติต่อพฤติกรรม การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลในที่สาธารณะของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนชายที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล หรือสุขาภิบาล อีกทั้งควรเฝ้าระวังดูแล ยับยั้งพฤติกรรม การทิ้งขยะ และสิ่งปฏิกูลนอกภาชนะรองรับ เมื่ออยู่ในโรงเรียน ทั้งนี้เห็นควรประสานความร่วมมือในการเฝ้าระวังติดตามพฤติกรรม การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลนอกภาชนะรองรับของนักเรียนตอนอยู่ที่บ้าน

จรรยา ชื่นจำย (2546) ได้พัฒนาชุดกิจกรรมการสอนเพื่อสร้างความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อม และศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการสอนเพื่อสร้างความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านยะหา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมการสอนเพื่อสร้างความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพจากการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญและนักเรียนมีการพัฒนาคุณสมบัติด้านความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมสูงขึ้นกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรม โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

วารางคณา หอยศรีจันทร์ (2564) ศึกษาวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ และ 2) เปรียบเทียบเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องสิ่งแวดล้อมใน

ชุมชน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชุมชนบ้านไทรย้อย จังหวัดพิษณุโลก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 20 คน ที่ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชน 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา และ 3) แบบวัดเจตคติต่อสิ่งแวดล้อม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการทดสอบแบบนอนพาราเมตริก Wilcoxon Signed Rank Test ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีความสามารถในการแก้ปัญหาลงเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิราพร ขุนศรี (2561) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการรับรู้และตระหนักในปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันของประชาชนชาวจังหวัดเชียงราย 2) เพื่อหาแนวทางในการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้และตระหนักในปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 56.65 อายุอยู่ระหว่าง 46-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.38 การศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 42.39 อาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 57.71 รายได้ต่อเดือนไม่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ 50.13 ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับไฟฟ้า และหมอกควันจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.83 รองลงมาคือ หอกระจายข่าว จากการวิจัยพบว่าในอำเภอพื้นที่เสี่ยงทั้ง 6 อำเภอที่ศึกษานั้น พบว่า ก็ยังมีการเปิดรับ ข่าวสารเรื่องไฟฟ้าและหมอกควันจากสื่อ โดยเฉพาะจากสื่อบุคคล ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึง สื่อรูปแบบอื่น ๆ เช่น หอกระจายข่าวในชุมชนหรือสื่อโทรทัศน์ ทั้งนี้ ยังพบว่าการรับรู้และตระหนักในสาเหตุของปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีระดับการรับรู้และตระหนักใกล้เคียง กันในระดับมาก นั่นคือรู้ว่าปัญหามาจากการเผาในพื้นที่ป่า การเผาเพื่อทำลายวัชพืช การต้องการลดต้นทุนการทำเกษตร และจากการเผาไร่โดยไม่ทำแนวกันไฟ ส่วนการรับรู้และตระหนัก ด้านผลกระทบพบว่ามีรับรู้และตระหนักในระดับมาก โดยรับรู้ว่ามีผลทำให้อากาศเป็นพิษและตระหนักว่าเกิดอาการแสบจมูกแสบตาและอากาศเป็นพิษ ซึ่งประชาชนมีการรับรู้และความตระหนักในปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันด้านการดำเนินการจัดการปัญหาในระดับใกล้เคียงกัน อีกด้วย ในประเด็นภาครัฐได้ออกกฎหมายควบคุมและกำหนดระยะเวลาห้ามเผาในแต่ละปีและมีบทลงโทษที่ชัดเจนมีการสนับสนุนให้แต่ละหมู่บ้านทำแนวกันไฟ และมีการจัดชุดเฉพาะกิจในการควบคุม ดูแลและดับไฟ จึงกล่าวได้ว่าสื่อมีอิทธิพลต่อการสร้างการรับรู้และตระหนัก ดังนั้นการสื่อสารยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ถูกนำไปใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในการดำเนินกิจกรรมของระดับปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม เนื่องจากพบว่าชาวบ้าน มีการรับรู้และความตระหนักในปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันในระดับ

มาก และนำไปสู่การปฏิบัติคือ ไม่เผาในช่วงห้ามเผาอย่างเคร่งครัดเนื่องจากรับรู้ข่าวสารจากสื่อว่า "เผาจริง จับจริง"

จิราพร ขุนศรี (2565) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิก ด้วยกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนดอยปู่ไข่ ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อผลิตสื่ออินโฟกราฟิกในการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาไฟป่าและหมอกควันของชุมชนดอยปู่ไข่ ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยชุมชนมีบทบาทในการให้ข้อมูล การเลือกตัวแทน การออกแบบเนื้อหา และการเผยแพร่สื่อ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิกเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาไฟป่าและหมอกควัน การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิกสามารถเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปราณี ใฝ่ใจ (2565) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามเกณฑ์ 75/75 2) เปรียบเทียบความตระหนักรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดำเนินการวิจัยด้วยกระบวนการวิจัย และพัฒนากลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองลวกราษฎร์บำรุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 22 คน ผลการวิจัยพบว่าความตระหนักรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่เรียน

ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 88.82 และ 107.46 ตามลำดับ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 4.26 และ 6.46 ตามลำดับเมื่อเปรียบเทียบคะแนนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าคะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Simamora et al. (2017) จุดมุ่งหมายของการศึกษานี้เพื่อพิจารณาว่ารูปแบบการเรียนรู้ด้วยปัญหาเป็นฐาน (PBL) สามารถปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้และทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนคณิตศาสตร์ในชั้นเรียน VIIIB SMP Negeri 3 Medan (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1) จำนวน 30 คนได้หรือไม่ ประเภทของการศึกษานี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่ใช้เวลา 2 วงรอบ การรวบรวมข้อมูลทำได้โดยการทดสอบและการสังเกต ผลการวิจัยในรอบที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยของการสังเกตกิจกรรมการเรียนรู้เท่ากับ 2.9 ประเภทที่ดี และร้อยละของกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเท่ากับ 57% โดยมีหมวดหมู่ที่มีการเคลื่อนไหวน้อย ค่าเฉลี่ยของความสามารถในการแก้ปัญหาคือ 4.87 โดยมีหมวดหมู่ต่ำมาก

ผลการวิจัยในรอบที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยของการสังเกต 3.65 อยู่ในหมวดดีมาก ร้อยละของกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน คือ 79% ในหมวดที่ใช้งานอยู่ ความสามารถในการแก้ปัญหาโดยเฉลี่ยของคณิตศาสตร์ของนักเรียนเท่ากับ 8.38 ในหมวดความสามารถสูง ผลการวิจัยพบว่าการใช้รูปแบบ PBL สามารถเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ดำเนินการวิจัยตามกรอบแนวคิดต่อไปนี้

ภาพ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่าเป็นการทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยต้องการ ศึกษาข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านนากล่า เพื่อเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น สร้างความตระหนักรู้ในการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดระเบียบการวิจัย เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงลึก จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง และผู้อยู่อาศัยที่ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์จากหน่วยงานรัฐ จำนวน 2 คน และครูผู้สอนที่มีความรู้ ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญทางด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในโรงเรียนกลุ่มสัักใหญ่ จำนวน 3 คน

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดและปรัชญา จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบวิธีการดำเนินการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูล โดยมุ่งเน้นศึกษาปัญหาในชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ในชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลที่มีความพร้อมที่จะให้ข้อมูลได้ โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวนทั้งหมด 20 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านนากล่า ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 15 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มครูผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนกลุ่มสัักใหญ่ มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) จำนวน 2 คน

1. กลุ่มที่ 1 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านนากล่า จำนวน 15 คน มีจำนวนทั้งหมด 1 ห้องเรียน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

- 1) เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านนากล่า รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 2) นักเรียนอยู่ในความรับผิดชอบของครูผู้สอน จำนวน 1 ห้องเรียน
- 3) นักเรียนมีเวลาเหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรม
- 4) นักเรียนมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านนากล่า รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง 2560) ที่เชื่อมโยงกับบริบทสาระการเรียนรู้ของท้องถิ่นในการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านนากล่า ปีการศึกษา 2567 จึงได้สอบถามบุคคลในกลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการใช้คำถามแบบปลายเปิด ไม่ใช่คำถามที่เป็นการชี้นำแนวทางให้เกิดคำตอบ ไม่ใช่คำถามที่ทำให้ผู้ตอบรู้สึกต่อต้าน หรือทำให้เกิดอคติในการตอบคำถาม และไม่ใช่คำถามที่เป็นความขัดแย้งต่อค่านิยมของสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด ซึ่งคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยมีการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสในการพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

2. กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้มีประสบการณ์ทำงานด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) จำนวนทั้งหมด 3 คน ประกอบด้วย 3 โรงเรียน ดังนี้

1. ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านน้ำไคร้ ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 1 คน
2. ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านห้วยแมง ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 1 คน
3. ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านปางเกลือ ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 1 คน

3. กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ คัดเลือกจากการเป็นกลุ่มที่สนับสนุนความรู้ทางด้านชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และ

สามารถให้ข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ ครบถ้วนที่สุด เพราะเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยตรง

2. เจ้าหน้าที่สถานีควบคุมไฟฟ้าดันสักใหญ่ สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 11 (พิษณุโลก) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ ครบถ้วนที่สุด เพราะเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้าโดยตรง

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับผู้เรียนก่อนเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการสร้างความตระหนักรู้ จึงต้องได้รับการเรียนรู้ ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้รูปแบบประสบการณ์นิยม และสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ด้วยกิจกรรม “ปกป้องป่าเริ่มต้นที่เรา” ประกอบด้วย ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้ “ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา”

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5

รูปแบบการเรียนรู้ ใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL)

ปัญหาที่ศึกษา ปัญหาไฟฟ้าในชุมชนบ้านนากล่า

เป้าหมาย สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 "ตามหาต้นเหตุ ไฟปรีศนาไฟฟ้า"

กิจกรรมตามหาต้นเหตุ ไฟปรีศนาไฟฟ้า เป็นกิจกรรมที่นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ มาสร้างเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม เป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบเป็นเหมือนเกมสืบสวนสอบสวน โดยใช้การ์ดสถานการณ์ปรีศนาไฟฟ้าต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม ทำให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาได้อย่างลึกซึ้ง เพราะสามารถเห็นภาพสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงทำให้ผู้เรียนเห็นสาเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อันเป็นเหตุให้เกิดมลพิษและปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

ภาพ 4 กิจกรรมตามหาต้นเหตุ ไชปริศนาไฟฟ้า

กิจกรรมที่ 2 "สำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟฟ้า"

กิจกรรมเดินสำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟฟ้า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากการนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จากสาเหตุและผลกระทบ เพื่อนำมาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น กับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี จากการเรียนรู้ผ่านสถานที่จริง เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้เห็นถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเป็นแนวทางที่ทำให้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากสถานที่จริง ที่ทำให้เห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้สร้างกระบวนการคิดจนสามารถนำไปสู่ ความตระหนักรู้ในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น รูปแบบกิจกรรม เป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยที่ครูผู้สอนพาผู้เรียนไปเดินสำรวจจุดเสี่ยง เช่น พื้นที่ป่าของชุมชน พื้นที่ที่มีการเผาเศษพืช หรือจุดที่เคยเกิดไฟป่ามาก่อน ทำให้ผู้เรียนเกิดการสะท้อนคิดจากการสังเกต ที่ได้จากการลงสำรวจพื้นที่ชุมชน

ภาพ 5 กิจกรรมสำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟฟ้า

กิจกรรมที่ 3 "พิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ"

กิจกรรมพิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จากสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากไฟป่าในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี ที่ทำให้เห็นถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ รูปแบบกิจกรรม เป็นการออกแบบโปสเตอร์และสโลแกนรณรงค์ป้องกันไฟป่า โดยให้ผู้เรียนคิดและช่วยกันออกแบบในแต่ละกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์จากการเรียนรู้ เป็นการสร้างแนวคิดที่เป็นนามธรรม โดยการนำประสบการณ์ ข้อมูล หรือเหตุการณ์ที่เป็นรูปธรรมมาสรุปเป็นแนวคิด ที่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น จากประสบการณ์ไฟป่าสู่แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อม เมื่อเห็นป่าถูกเผา นักเรียนอาจสรุปได้ว่าไฟป่าทำให้ดินเสื่อมโทรม ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง และสัตว์ต้องอพยพ และส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตประจำวัน

ภาพ 6 กิจกรรมพิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ

กิจกรรมที่ 4 "ฮีโร่พิทักษ์ป่า"

กิจกรรมฮีโร่พิทักษ์ป่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากการนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จากความคิดเห็น ความรู้สึก และความต้องการจากประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการให้สภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี มีสภาพแวดล้อมที่ดี เหมาะสมกับการดำรงชีวิต และการนำทรัพยากรมาใช้ในการอุปโภค บริโภค เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และเกิดภาพจำสภาพแวดล้อมในอุดมคติที่ดีของผู้เรียน รูปแบบกิจกรรมเป็นการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การทำแนวกันไฟ การรณรงค์ป้องกันไฟป่าในโรงเรียน ชุมชน

ภาพ 7 กิจกรรมฮีโร่ พิทักษ์ป่า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลัก ในการศึกษาข้อมูลภาคสนามจากผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับสภาพแวดล้อมในชุมชน โดยผู้วิจัยทำหน้าที่รวบรวม เรียบเรียง เก็บข้อมูลเชิงลึก เพื่อนำมาสร้างกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชุมชนและหน่วยงานรัฐ จำนวน 2 คน และครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอนวิชาภูมิศาสตร์ ในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสักใหญ่ จำนวน 3 คน

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ได้แก่

1.1 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งประกอบด้วยแนวคำถามในการศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

1.1.1 สภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

1.1.2 ปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

1.3 ความรู้สึกเกี่ยวกับปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์ครูผู้สอนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

2.1 ด้านหลักสูตร วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

2.2 ด้านครูผู้สอน วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

2.3 ด้านเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

2.4 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

2.5 ด้านการวัดและประเมินผล วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) โดยการที่ผู้วิจัยจะเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม ตามกลุ่มที่ผู้วิจัยได้กำหนดเป้าหมายไว้ อย่างเป็นธรรมชาติโดยผู้วิจัยจะ ไม่มีการแสดงตัว ว่ากำลังเก็บข้อมูลอยู่ โดยผู้วิจัยจะได้ข้อมูลวิจัยเชิงลึก ผ่านการพูดคุย แสดงความคิดเห็น สร้างความร่วมมือในกิจกรรมจนกลายเป็นคนกลุ่มเดียวกัน

4. แบบบันทึกภาคสนามระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Field notes) เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยใช้ในการจดบันทึกระหว่างการทำกิจกรรมโดยผู้บันทึกจะต้องมีการสังเกตผู้ร่วมกิจกรรมทุกคน ระหว่างการดำเนินกิจกรรมและเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

5. ชุดกิจกรรม ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา เป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน โดยกิจกรรมจะมีทำกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

5.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสังเกตจากการสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ประกอบด้วย 2 ด้าน 1) สภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า 2) ปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม 2.1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม 2.2) ความรู้สึกเกี่ยวกับปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม

5.2 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Kolb, 1984) ประกอบด้วย 1) ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม 2) การสะท้อนคิดจากการสังเกต

3) การสร้างแนวคิดที่เป็นนามธรรม 4) การทดลองปฏิบัติ เพื่อสร้างการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน

5.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ชื่อกิจกรรม “ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา” ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ตามหาต้นเหตุ ไชปริศนา ไฟป่า กิจกรรมที่ 2 สำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟป่า กิจกรรมที่ 3 พื้ทักษ์ป่า ป้องกันไฟ และกิจกรรมที่ 4 ฮีโร่พิทักษ์ป่า

5.4 หลังจากการทำกิจกรรมผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ด้วยตนเองและการตระหนักรู้โดยผู้อื่น ประกอบด้วย 3 ระดับ 1) การรับรู้ข้อมูล 2) การทำความเข้าใจ 3) การคาดการณ์ล่วงหน้าในเรื่องของปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการเก็บข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) จากการรวบรวมข้อมูลเชิงลึก โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องจากกลุ่มผู้นำชุมชนและหน่วยงานรัฐ จำนวน 2 คน และครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอนวิชาภูมิศาสตร์ ในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายสักใหญ่ จำนวน 3 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติในการให้ข้อมูลดังนี้

1. เป็นผู้มีความรู้ ด้านสิ่งแวดล้อมในการดูแลรักษา และรับมือกับปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
2. เป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงจากการอนุรักษ์ การดูแล และการรับฟังปัญหาของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมจากปัญหาไฟป่า
3. เป็นครุผู้มีความรู้ ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญทางด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่สอนวิชาภูมิศาสตร์ ในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสักใหญ่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดแบบพรรณนา ซึ่งเป็นแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย หลังจากนั้นเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ตรวจสอบข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันโดยใช้การสังเกตและควบคู่กับการซักถาม พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อความแน่นอนว่าเหมาะสมหรือไม่ เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องแล้วหลังจากนั้นจึงจำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทหรือแบ่งไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการศึกษา

ตาราง 2 วิธีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานีในปัจจุบัน	- แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)	- ผู้นำชุมชนและกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) จำนวน 2 คน	- วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) ที่ได้จาก การสังเกต สัมภาษณ์และร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักแล้วร่วมกันสนทนาเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยแล้วรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์	- ข้อมูลปัจจุบันของสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี

ตาราง 3 วิธีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
เพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า	- แนวคำถามในการสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth Interview) - แนวทางการบันทึกภาคสนามระหว่างการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ (Field Notes) - แนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) - กิจกรรม “ปกป้องป่าเริ่มต้นที่เรา”	- กลุ่มครูผู้มีส่วน ประสพการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนกลุ่ม สักใหญ่ มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) จำนวน 3 คน - กลุ่มนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านนากล่า ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 15 คน	วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) ที่ได้จากการสังเกตสัมภาษณ์และร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักแล้วร่วมกันสนทนาเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยแล้วรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ในปัจจุบัน 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธีซึ่งประกอบด้วยข้อมูลจากการสอบถาม ปัญหาการสัมภาษณ์เชิงลึกจากครูผู้สอน การลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแบบภาคสนาม การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytical Description) สำหรับผลการวิจัยพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ผลการศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเก็บข้อมูลงานวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน ดังนี้

สภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ในปัจจุบันดังนี้

1. สภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
2. ปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
 - 2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
 - 2.2 ความรู้สึกเกี่ยวกับปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบสภาพปัญหาปัจจุบันของสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ดังนี้

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ของผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 2 คน ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้ ซึ่งเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยตรง มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ป้องกันไฟป่า สถานีควบคุมไฟป่าต้นสักใหญ่ สังกัดสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 11 (พิษณุโลก) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ซึ่งเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับการควบคุมไฟป่าโดยตรง มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 1 คน พบว่า

1. สภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

พบว่าในปัจจุบันมีสถิติการเกิดไฟป่าเพิ่มมากขึ้นทุกปี เนื่องจากสภาพอากาศในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ทำให้อากาศแห้งแล้ง ผสมกับการจุดไฟเผาป่าเพื่อหาของป่า เช่น เผาป่าเพื่อให้ผักหวานแตกยอด เผาป่าเพื่อให้เห็ดหลิน(เห็ดเผาะ)เกิด หรือการจุดไฟเผาป่าเพื่อทำไร่ทำสวน ทำให้เกิดเป็นมลพิษทางอากาศ ปัญหาหมอกควัน ส่งผลกระทบต่อพื้นที่บริเวณโดยรอบของชุมชน ดังรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม พบข้อสรุปที่สอดคล้องกัน ดังนี้

...ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2568 ที่ผ่านมานะอาจารย์.....ผู้ให้สัมภาษณ์ถอนหายใจ.....พื้นที่ชุมชนบ้านนากล่าของเราประสบปัญหาไฟป่าที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในตำบลของเราเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาทางเดินหายใจ ปัญหาหมอกควันและการระคายเคืองตา ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โรงเรียน และชุมชนท้องถิ่นในการเฝ้าระวังและป้องกันการเกิดไฟป่า รวมถึงการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบของไฟป่าและวิธีการป้องกัน (ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม คนที่ 1, กลุ่มผู้นำชุมชน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กุมภาพันธ์ 2568)

...ในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 พื้นที่ตำบลน้ำไคร้ของเราเกิดจุดความร้อนขึ้นบ่อย และเยอะมากจนน่าตกใจ..... ตอนนี้พื้นที่ตำบลของเรากำลังเผชิญกับปัญหาไฟป่าที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของชาวบ้านและคนในชุมชน เหตุเพราะเกิดจากความเห็นแก่ตัวของคนในชุมชน ขาดความตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นภายหลัง เพียงเพราะต้องการเก็บยอดผักหวาน หรือเห็ดถอบ(เห็ดเผาะ) เพื่อมาเป็นอาหารและขายจนตอนนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรดิตถ์ได้มีการสั่งการให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการมาตรการเข้มงวดในการควบคุมการเผาและป้องกันไฟป่า....เพราะว่าจังหวัดอุดรดิตถ์ของเรา มีจำนวนจุดความร้อนสูงสุดติดอันดับ 1 ใน 5 ของประเทศ

(ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม คนที่ 2, เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ป้องกันไฟป่า, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2568)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า

กล่าวโดยสรุปสาเหตุของด้านสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ประสบปัญหาไฟป่าที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาหมอกควันที่เป็นมลพิษทางอากาศ ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากการจุดไฟเผาป่าเพื่อหาของป่า การเผาป่าของชาวบ้านเพื่อเก็บผักหวานและเห็ดถอบ(เห็ดเผาะ) เพื่อนำมาเป็นอาหารและขาย การเผาป่าเพื่อเตรียมพื้นที่ในการทำไร่ทำสวน ทำให้เกิดเป็นมลพิษทางอากาศ ปัญหาหมอกควัน ส่งผลกระทบต่อพื้นที่บริเวณโดยรอบของชุมชน

2. ปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

ผู้วิจัยพบว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ประชาชนในพื้นที่ขาดความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม จนทำให้มีการลักลอบเผาป่าเพื่อหาผักหวานป่า เก็บเห็ดถอบ(เห็ดเผาะ) รวมถึงการเผาเพื่อเตรียมการเกษตร ทำให้เกิดไฟป่าเกิดปัญหาหมอกควันที่เป็นมลพิษทางอากาศ ส่งผลกระทบในวงกว้าง ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม พบข้อสรุปที่สอดคล้องกัน ดังนี้

...สาเหตุของการเกิดไฟป่า ส่วนใหญ่แล้ว.....ก็มาจากฝีมือมนุษย์มากกว่าการเกิดไฟป่าขึ้นเองตามธรรมชาตินะอาจารย์.....อย่างเช่น การเผาพื้นที่เพื่อเตรียมการเกษตร ชาวบ้านบางส่วนยังคงใช้วิธีการเผาเพื่อเตรียมดินสำหรับการเพาะปลูก และขาดการควบคุมไฟ ทำให้ไฟลุกลามเข้าสู่พื้นที่ป่าลุกลามเป็นวงกว้าง อีกอย่างก็คือการลักลอบหาของป่า

โดยการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าเพื่อให้ผักหวานแตกยอด เพราะคนแถวนี้ล้วนพูดเป็นเสียงเดียวกันหมด
เลยว่า....ผักหวานป่าอร่อยกว่าผักหวานบ้าน....

(ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม คนที่ 1, กลุ่มผู้นำชุมชน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กุมภาพันธ์ 2568)

...ปัญหาไฟป่าส่วนใหญ่ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า เกิดจากการเผาป่าเพื่อเตรียม
พื้นที่การเกษตรและการลักลอบหาของป่า ซึ่งส่งผลให้ไฟลุกลามอย่างรวดเร็วเนื่องจาก
ภูมิประเทศบ้านเราเป็นภูเขาและป่าเบญจพรรณ ความท้าทายหลักของทีมป้องกันไฟป่า คือ
การเข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุที่ยากลำบากและทางเรายังมีอุปกรณ์ดับไฟที่ไม่เพียงพอ ดังนั้น
ทีมเจ้าหน้าที่จึงเน้นการสร้างแนวกันไฟเป็นหลัก โดยขอแรงจากคนในชุมชนมาช่วย
ทำแนวกันไฟ

(ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม คนที่ 2, เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ป้องกันไฟป่า, ผู้ให้สัมภาษณ์,
19 กุมภาพันธ์ 2568)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า

กล่าวโดยสรุปสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม พื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด
จังหวัดอุดรธานี คือ ประชาชนในพื้นที่ยังขาดความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม จนทำให้มีการลักลอบ
เผาป่าเพื่อหาผักหวานป่า เก็บเห็ดถอบ(เห็ดเผาะ) รวมถึงการเผาเพื่อเตรียมการเกษตร ทำให้เกิดไฟป่า
เกิดปัญหาหมอกควันที่เป็นมลพิษทางอากาศ ส่งผลกระทบในวงกว้าง ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ได้แก่
ปัญหาไฟป่า ปัญหาหมอกควัน ที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน อีกทั้งยังส่งผล
กระทบเป็นวงกว้าง

2.1 ปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัยพบว่าปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า
ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี คือ การทำให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมแรงร่วมใจกันป้องกัน
ไฟป่า และปฏิบัติตามกฎที่วางไว้เพราะจะช่วยให้ปัญหาที่มีบรรเทาลงจนดีขึ้นกว่าเดิม เพราะฉะนั้น
ควรปลูกฝังสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับคนในชุมชน ตลอดจนให้ตระหนักรู้ถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและ
ผลกระทบที่ตามมา และประโยชน์ที่จะได้รับการร่วมมือกันทุกภาคส่วน อย่างเช่นในส่วนของ
โรงเรียนสร้างสื่อการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม
ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม พบข้อสรุปที่สอดคล้องกัน
ดังนี้

...ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนบ้านนากล่า เกิดจากไฟป่าที่มีสาเหตุหลักมาจากการเผาป่าเพื่อให้ผักหวานแตกยอด การเผาป่าเพื่อให้เห็ดถอบ(เห็ดเผาะ)เกิด การเผาป่าเพื่อการเกษตร และสภาพอากาศที่แห้งแล้ง ไฟป่าทำให้ทรัพยากรป่าไม้เสียหาย ระบบนิเวศเสื่อมโทรม และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของชาวบ้าน ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ต้องร่วมมือกับชุมชน และให้ความรู้เรื่องการป้องกันไฟป่าเพื่อบรรเทาปัญหาในระยะยาว
(ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม คนที่ 1, กลุ่มผู้นำชุมชน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กุมภาพันธ์ 2568)

...ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนของเรา..... ปัญหาหลักเกิดจากการเผาป่าเพื่อหาผักหวาน และเพื่อในการเตรียมทำเกษตร ซึ่งทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของชาวบ้านในพื้นที่ ดังนั้นการแก้ปัญหาจำเป็นต้องบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงการให้ความรู้และส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนแก่ชุมชน เพื่อป้องกันและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว
(ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม คนที่ 2, เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ป้องกันไฟป่า, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2568)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า
กล่าวโดยสรุปความคิดเห็นของปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี คือ การทำให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมแรงร่วมใจกันป้องกันไฟป่า และปฏิบัติตามกฎที่วางไว้ เพราะจะช่วยให้ปัญหาที่มีอยู่บรรเทาลงจนดีขึ้นกว่าเดิม ควรมีการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับคนในชุมชน ตลอดจนให้ตระหนักรู้ถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และผลกระทบปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ตามมา

2.2 ปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัยพบว่าปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี คือ ความร่วมมือจากชาวบ้านในพื้นที่ ที่หาของป่าและทำเกษตรปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน และช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ให้คงอยู่สืบไป ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม พบข้อสรุป ที่สอดคล้องกัน ดังนี้

...มีความรู้สึกว่ปัญหาไฟป่าสร้างความห่วงใยและวิตกกังวลอย่างมาก เพราะว่าไฟป่าส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทั้งด้านสุขภาพ อากาศ เป็นพิษ และการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ ทำให้รู้สึกหนักใจที่ต้องรับมือกับปัญหาเหล่านี้ แต่อย่างไรก็ตามต้องสร้างความตระหนักรู้ให้กับชาวบ้าน ส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผลักดันแนวทางป้องกันไฟป่าเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต ของชุมชนในระยะยาว

(ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม คนที่ 1, กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กุมภาพันธ์ 2568)

...รู้สึกว่ปัญหาไฟป่าเนี้ย..... ทำให้เกิดความเครียด เพราะว่าไฟป่านั้นส่งผลกระทบต่อสุขภาพของชาวบ้านในชุมชน ความปลอดภัย รวมถึงการทำมาหากิน ตอนนี้เรารู้สึกว่คุณภาพอากาศที่แย่ลงจากควันไฟส่งผลกระทบต่อการใช้หายใจ หากเรายังนิ่งเฉยกับปัญหาเหล่านี้และยังไม่ช่วยกันป้องกัน รักษาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้เอาไว้ ในอนาคตข้างหน้าคงไม่เหลือพื้นที่ป่าไม้อีกต่อไป

(ผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม คนที่ 2, เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ป้องกันไฟป่า, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2568)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า

กล่าวโดยสรุปความรู้ด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิษฐ์ จากผู้ให้สัมภาษณ์มีความรู้สึกหนักใจ และรู้สึกกังวลกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า มีความรู้สึกหนักใจ แกร่งว่ปัญหาเหล่านี้จะหนักขึ้นทุกปี และอยากให้ทุกหน่วยงานช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมโดยรอบของพื้นที่ให้มีความอุดมสมบูรณ์ และลดปัญหาไฟป่าลงได้

จากการศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ พบว่ในปัจจุบันมีปัญหาลสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ ไฟป่า ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง ฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล ทำให้อากาศแห้งแล้ง ส่งผลให้เกิดไฟป่าได้ง่ายขึ้น เกิดจากการจุดไฟเผาป่าเพื่อหาของป่า เพราะประชาชนในพื้นที่เผาป่าเพื่อให้ผักหวานแตกยอดและให้เชื้อเห็ดถอบ(เห็ดเผาะ) เจริญเติบโต ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและรายได้ของคนในชุมชน และมีการเผาป่าเพื่อเตรียมพื้นที่การเกษตร เนื่องจากคนในชุมชนใช้วิธีการทำไร่ที่ยังคงใช้การเผาเพื่อเตรียมดินสำหรับการเพาะปลูก ส่งผลให้ไฟลุกลามเข้าไปในป่าทำให้ควบคุมได้ยาก อีกทั้งประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่อย่ขาดความตระหนักรู้เกี่ยวกับผลกระทบของไฟป่า ประชาชนบางส่วนยังไม่ตระหนักถึงผลกระทบของการเผาป่าที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ซึ่งผลกระทบของปัญหาไฟป่านั้นทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ การเผาป่า

ส่งผลให้เกิดหมอกควัน กระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรป่าไม้ และระบบนิเวศ ทำให้การดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนได้รับผลกระทบเป็นวงกว้าง ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาไฟป่าที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ จะต้องมีการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนในพื้นที่ ควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงผลกระทบของไฟป่า และส่งเสริมแนวทางการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการเพิ่มมาตรการควบคุมการเผาอย่างเข้มงวด และจัดทำแนวกันไฟในพื้นที่เสี่ยงโดยการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน โรงเรียน ในการเฝ้าระวังและป้องกันไฟป่า

ปัญหาไฟป่าในพื้นที่ตำบลน้ำไคร้เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบรุนแรงต่อชุมชน ทั้งในด้านสุขภาพ มลพิษทางอากาศ และความเสียหายของทรัพยากรป่าไม้ สาเหตุหลักมาจากการเผาเพื่อหาของป่าและการเกษตร ซึ่งจำเป็นต้องมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วนผ่านความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยการบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมการเผาอย่างเคร่งครัด และเน้นการให้ความรู้สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนในพื้นที่

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากเดิมให้มีการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นสามารถนำกิจกรรมการเรียนรู้การสอนมาประยุกต์ใช้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพื่อทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใน ชุมชน เพื่อหาวิธีการรับมือและส่งเสริมแนวทางในการสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ให้ดียิ่งขึ้น ดังผลการวิเคราะห์จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นำเสนอต่อไปนี้

กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

1. ด้านหลักสูตร วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์
2. ด้านครูผู้สอน วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์
3. ด้านเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์
4. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

5. ด้านการวัดและประเมินผล วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาภูมิศาสตร์ ในกลุ่มเครือข่ายสัทธิใหญ่ จำนวน 3 คน เพื่อให้ข้อมูลและสะท้อนผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในรายวิชาภูมิศาสตร์ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ครูสังคมศึกษาคนที่ 1 เพศหญิง เป็นครู กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่สอนอยู่ในโรงเรียนบ้านน้ำไคร้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 จัดการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระภูมิศาสตร์) ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย มีประสบการณ์ ด้านการจัดการเรียนการสอนมากกว่า 5 ปี

ครูสังคมศึกษาคนที่ 2 เพศหญิง เป็นครู กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่สอนอยู่ในโรงเรียนบ้านห้วยแมง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 จัดการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระภูมิศาสตร์) ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย มีประสบการณ์ ด้านการจัดการเรียนการสอนมากกว่า 2 ปี

ครูสังคมศึกษาคนที่ 3 เพศชาย เป็นครู กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่สอนอยู่ในโรงเรียนบ้านปางเกลือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 จัดการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระภูมิศาสตร์) ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย มีประสบการณ์ ด้านการจัดการเรียนการสอนมากกว่า 10 ปี

1. ด้านหลักสูตร วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

พบว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นก็สามารถใช้อ้างอิงได้ แต่ควรนำเนื้อหา มาปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิธีการสอนของครูผู้สอนแต่ละคน เพื่อให้เกิดการควบคู่กัน จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในรายวิชาภูมิศาสตร์ พบข้อสรุปที่สอดคล้องกัน ดังนี้

...เนื้อหาที่มีในหนังสือเรียนมีการพูดถึงสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว แต่ว่าไม่ได้มีการพูดถึงสิ่งแวดล้อมในชุมชนต่าง ๆ มีเพียงแค่ว่าในภาพรวมของภูมิภาค ดังนั้นเราสามารถนำหนังสือที่มีการใช้เนื้อหาควบคู่กับตัวหลักสูตรแกนกลางอยู่แล้วมาปรับเป็นกิจกรรมเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

(ครูผู้สอนรายวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 1, ครูโรงเรียนบ้านน้ำไคร้, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2568)

...ในหลักสูตรแกนกลางนั้นมีเรื่องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมอยู่แล้ว เราสามารถนำเนื้อหาในส่วนนี้มาประยุกต์เข้ากับเนื้อหาที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยการเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์จริงในท้องถิ่น เน้นการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้นเราสามารถหยิบจับหลักสูตรมาปรับใช้ให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีกับชุมชนได้

(ครูผู้สอนรายวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 2, ครูโรงเรียนบ้านห้วยแมง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2568)

...ภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่กว้าง ในการสอนนั้นเราสามารถนำเนื้อหาที่มีในหลักสูตรหรือประเด็นสำคัญต่าง ๆ ในนั้น มาปรับให้มันเข้ากับเนื้อหาที่เราจะสอนผู้เรียนได้

(ครูผู้สอนรายวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 3, ครูโรงเรียนบ้านปางเกลือ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2568)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า

กล่าวโดยสรุปได้ว่าแนวทางการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านหลักสูตรวิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี ด้านหลักสูตร หลักสูตรการสอนสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี ได้จากการนำเนื้อหาสาระ หรือประเด็นสำคัญต่าง ๆ จากหลักสูตรมาปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน และสอดคล้องกับวิธีการสอนของครูผู้สอน เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์จริงในท้องถิ่นได้ดีขึ้น โดยครูผู้สอนสามารถใช้เนื้อหาจากหลักสูตรแกนกลางมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนของผู้เรียนในพื้นที่นั้น ๆ

2. ด้านครูผู้สอน วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี

การจัดการเรียนรู้สามารถประยุกต์รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัดของครูผู้สอนเข้ากับกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบข้อสรุปที่สอดคล้องกัน ดังนี้

...ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสร้างความตระหนักรู้
ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียน เพราะผู้เรียนบางคนมาจากต่างพื้นที่ ทำให้ผู้เรียนแต่ละคน
มีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียน จึงจะ
ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติจริงในการตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมี
ประสิทธิภาพได้

(ครูผู้สอนรายวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 1, ครูโรงเรียนบ้านน้ำไคร้, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2568)

...เด็กนักเรียนแต่ละคนจะมีการเรียนรู้ที่ไม่เหมือนกันและเด็กแต่ละที่ก็เรียนรู้
ไม่เหมือนกัน ดังนั้น เราในฐานะที่เป็นครูผู้สอนสามารถสอนให้ผู้เรียนเข้าใจได้ด้วยทักษะ
ความถนัดของครูแต่ละท่าน ดังนั้น การที่มีกิจกรรมมาช่วยในการสอนเนื้อหา จะทำให้การ
จัดการเรียนการสอนมีวัตถุประสงค์ที่ตรงตามความต้องการของครูผู้สอนมากยิ่งขึ้น

(ครูผู้สอนรายวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 2, ครูโรงเรียนบ้านห้วยแมง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2568)

...ครูผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับความถนัด
ของตัวครูผู้สอนเอง สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะรูปแบบการจัดกิจกรรมการ
เรียนการสอนของครูแต่ละคนมีความแตกต่างกัน

(ครูผู้สอนรายวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 3, ครูโรงเรียนบ้านปางเกลือ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2568)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า

กล่าวโดยสรุปได้ว่าด้านการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์
สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า อำเภอน้ำปาด จังหวัด
อุตรดิตถ์ ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ให้กับ
นักเรียน โดยต้องปรับกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียนที่มาจากพื้นที่แตกต่างกัน
ครูผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
ตามบริบทของพื้นที่เข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัด ทักษะเฉพาะตัวของครูผู้สอนเพื่อ
สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียน จากทักษะทางการสอนของครู ที่หลากหลาย
รูปแบบ

3. ด้านเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

เนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น สามารถนำมาเป็นประเด็นทางการศึกษาร่วมกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม โดยที่ไม่มีกระทบต่อหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสามารถบูรณาการร่วมกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบข้อสรุปที่สอดคล้องกัน ดังนี้

...เนื้อหาที่ใช้สอนกันทั่วไปก็จะเป็นเนื้อหาที่มาจากในหนังสือซะส่วนใหญ่ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนเนื้อหาก็ค่อนข้างคล้ายกันกับหลักสูตรแกนกลาง ส่วนใหญ่แล้วก็จะเรียนคล้าย ๆ กัน เนื้อหาเลยไม่ค่อยมีความเฉพาะเจาะจงในพื้นที่ ทำให้ผู้เรียนยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญในพื้นที่ของตนเองสักเท่าไร

(ครูผู้สอนรายวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 1, ครูโรงเรียนบ้านน้ำไคร้, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2568)

...ส่วนใหญ่แล้วก็จะใช้เนื้อหาในหนังสือเรียนเป็นหลักที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน แต่เนื้อหาในหนังสือเรียนไม่ได้มีการพูดถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ในชุมชน ไม่มีการนำข้อมูลของชุมชนมาเป็นเนื้อหา ทำให้นักเรียนไม่เห็นถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตัวเอง

(ครูผู้สอนรายวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 2, ครูโรงเรียนบ้านห้วยแมง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2568)

...ปัจจุบันโรงเรียนจะใช้เนื้อหาจากหนังสือเป็นส่วนใหญ่ แล้วเนื้อหาที่ว่าเนี่ยก็จะก็เป็นการยกตัวอย่างของสภาพแวดล้อมที่อยู่ในประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็เป็นปัญหาที่คล้ายกันกับปัญหาในพื้นที่ของเรา แต่ตัวอย่างในหนังสือไม่ได้มีการยกตัวอย่างที่ชัดเจนขนาดนั้น

(ครูผู้สอนรายวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 3, ครูโรงเรียนบ้านปางเกลือ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2568)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ด้านการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ของเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ เนื้อหาการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบริเวณชุมชนบ้านนากล่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับเนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้โดยที่ไม่เกิดผลกระทบต่อความต้องการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้เนื้อหาจึงสามารถบูรณาการร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ปัญหา

สิ่งแวดล้อมได้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง ปัจจุบันเนื้อหาที่ใช้ในการสอนมักอ้างอิงจากหนังสือเรียนเป็นหลัก ซึ่งอาจไม่ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยเฉพาะ ดังนั้นการปรับปรุงเนื้อหาให้เชื่อมโยงกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน จะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและเข้าใจบริบทชุมชนของตนเองมากขึ้น

4. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนสามารถใช้รูปแบบผสมผสานกับรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนตามความถนัดของครูผู้สอนในแต่ละคน ทักษะต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล สามารถนำมาปรับใช้ร่วมกันกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหา ในชุมชนเป็นฐาน เพื่อศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียนได้ พบข้อสรุปที่สอดคล้องกัน ดังนี้

...ในการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลออกมาจนได้ผลลัพธ์จากตัวนักเรียนเองที่ทำให้เป็นชุดความคิดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะเกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเริ่มต้นจากพื้นที่ที่ใกล้ตัวนักเรียนที่สุดก่อน โดยเฉพาะชุมชนของตนเอง ด้วยการใช้องค์ความรู้ที่มีความท้าทายเพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของนักเรียน

(ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 1, ครูโรงเรียนบ้านน้ำไคร้, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2568)

...การเรียนรู้ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนเกิดความสงสัยจนเกิดการสืบเสาะหาความหมายของปัญหาที่เกิดขึ้นว่าในสภาพแวดล้อมปัจจุบันแถวบ้านเราอะ มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากน้อยขนาดไหน อาจจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการเกิดความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้

(ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 2, ครูโรงเรียนบ้านห้วยแมง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2568)

...เมื่อพูดถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งในปัจจุบันมีมากมายหลายแบบเลย และแต่ละแบบก็จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนนั้นเกิดการเรียนรู้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ให้ได้มากที่สุด แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนว่าจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะใดเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบริบทของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่

(ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 3, ครูโรงเรียนบ้านปางเกลือ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2568)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ด้านการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยการใช้รูปแบบที่ผสมผสานกับทักษะความถนัดของครูผู้สอน เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสำรวจและแก้ไขปัญหาจริงในพื้นที่ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

5. ด้านการวัดและประเมินผล วิชาภูมิศาสตร์ ที่สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

การวัดและการประเมินผลสามารถใช้รูปแบบที่หลากหลายให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ เพื่อหาความตระหนักรู้ในเรื่องของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อศึกษาหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นให้กับผู้เรียนได้รับรู้และเกิดการพัฒนาสู่การตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม พบข้อสรุปที่สอดคล้องกัน ดังนี้

...ผลการเรียนของนักเรียนถือเป็นสิ่งที่ใช้ในการวัดความรู้ของนักเรียน แต่ในบางครั้งก็ไม่สามารถวัดความรู้ ความสามารถของนักเรียนได้อย่างเต็มที่ เพราะในบางเรื่องไม่สามารถวัดจากการสอบหรือผลการเรียนได้ ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องใช้วิธีการวัดและประเมินที่หลากหลายตามเนื้อหาที่นักเรียนได้เรียน เพื่อให้ได้ผลการวัดและประเมินที่แม่นยำที่สุด

(ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 1, ครูโรงเรียนบ้านน้ำไคร้, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2568)

...การสอบเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ครูส่วนใหญ่มักจะใช้ในการวัดและประเมินผลของนักเรียน เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่าย สะดวก และรวดเร็ว แต่อย่าลืมนักเรียนแต่ละคนมีการเรียนรู้ และความถนัดที่ต่างกัน ดังนั้นครูผู้สอนควรใช้วิธีการวัดและประเมินวิธีอื่นร่วมด้วย

(ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 2, ครูโรงเรียนบ้านห้วยแมง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2568)

...การวัดและประเมินผลในปัจจุบันมีหลายรูปแบบ และการวัดและประเมินผลมักจะขึ้นอยู่กับความสอดคล้องของเนื้อหาและบริบทของโรงเรียนนั้น ๆ ดังนั้นครูผู้สอนจึงสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการวัดและประเมินให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนได้
(ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ คนที่ 3, ครูโรงเรียนบ้านปางเกลือ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2568)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ด้านการวัดและประเมินผล วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สามารถใช้วิธีการวัดและการประเมินผลได้หลากหลายรูปแบบตามทักษะของครู โดยการวัดและประเมินผลควรใช้รูปแบบที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากการสอบแบบดั้งเดิมอาจไม่สามารถวัดความเข้าใจของผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน ครูผู้สอนจึงควรใช้วิธีการประเมินอื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ ขึ้นอยู่กับความพร้อมและบริบทของแต่ละโรงเรียน และการให้ผู้เรียนสะท้อนความเข้าใจของตนเองผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้สามารถวัดระดับความตระหนักรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมได้

ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ การจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า พบว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์สามารถส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาวิธีการสอนของครู การบูรณาการเนื้อหาให้เชื่อมโยงกับพื้นที่จริง การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย และครูผู้สอนส่วนใหญ่พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากเดิมให้มีการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน สามารถนำกิจกรรมมาประยุกต์ใช้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อหาวิธีการรับมือและสร้างเสริมแนวทางในการสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

ผลการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในเรื่องของปัญหาปัจจุบัน สิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ครบถ้วนแล้ว จึงนำผลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลกำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในรายวิชาภูมิศาสตร์ ให้กับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามวิธีดำเนินการวิจัย โดยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการ การจัดการเรียนรู้ข้างต้นนำมาสู่การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง “ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา” ซึ่งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ การจัดการเรียนรู้จึงใช้การจัดการเรียนรู้รูปแบบประสบการณ์นิยม นักทฤษฎีสำคัญคือ เดวิด เอ. โคลบ์ ที่ซึ่งผู้วิจัยจึงได้ผนวกแนวคิดดังกล่าวไว้กับกระบวนการในการจัดการเรียนรู้รายวิชาภูมิศาสตร์ ที่หยิบยกปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาจากไฟฟ้า ที่เป็นประโยชน์ให้กับผู้เรียนมาเป็นสื่อกลางในการสร้างองค์ความรู้ให้ผู้เรียนให้มีความแตกต่างกันทางการรับรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ทศนคติและอิสระในความคิดของผู้เรียน ผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา มีความสอดคล้องและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมรรถนะในการตระหนักรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่สูงขึ้น และยังสามารถประยุกต์ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการอนุรักษ์และเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในชุมชนระยะยาวและนำไปสู่การพัฒนา กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ชักกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านนากล่า ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 15 คน โดยแบ่งเป็น 4 กิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ตามหาต้นเหตุ ไชปริศนาไฟฟ้า

กิจกรรมที่ 2 สสำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟฟ้า

กิจกรรมที่ 3 พิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ

กิจกรรมที่ 4 ฮีโร่พิทักษ์ป่า

โดยจะแบ่งกิจกรรมการเรียนรู้ออกเป็น 2 ส่วน คือ กิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน และ กิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ตามหาต้นเหตุ ไชปริศนาไฟฟ้า

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม เป็นการจัดการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ปัญหาไฟฟ้า ปัญหาหมอกควัน ปัญหามลพิษต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกวิธี และยังคงเป็นปัญหาที่พร้อมจะส่งผลกระทบในชีวิตประจำวันของประชากรทั้งในตำบล อำเภอ และขยายวงกว้างไปยัง

จังหวัด ครูผู้สอนแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากนั้นครูผู้สอนทำการแจก "การ์ดเหตุการณ์" โดยแต่ละกลุ่มจะได้รับการ์ดเหตุการณ์ที่ระบุสาเหตุของไฟฟ้าต่าง ๆ เช่น การเผาป่าเพื่อหาของป่า การเผาป่าเพื่อเตรียมพื้นที่การเกษตร การทิ้งก้นบุหรี่ หรือไฟฟ้าที่เกิดขึ้นเองจากความแห้งแล้งของธรรมชาติ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะต้องร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหา ผลกระทบ ที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และชุมชน รวมถึงแนวทางในการป้องกันปัญหาดังกล่าว จากนั้นนำเสนอผลการสืบสวนตามหาต้นเหตุและข้อสรุปของกลุ่มตนเองต่อเพื่อนร่วมชั้น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นซึ่งกันและกัน กิจกรรมนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าแม้พฤติกรรมเล็ก ๆ ก็อาจเป็นต้นเหตุของไฟฟ้า และเกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการป้องกันไฟฟ้าตั้งแต่ต้นทาง

ภาพ 8 กิจกรรมที่ 1 ตามหาต้นเหตุ ไชยปริศนาไฟฟ้า

สรุปผลของการจัดกิจกรรมที่ 1 ตามหาต้นเหตุ ไชยปริศนาไฟฟ้า

กิจกรรมตามหาต้นเหตุ ไชยปริศนาไฟฟ้าช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสาเหตุของไฟฟ้าในบริเวณ ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชน ในพื้นที่ รวมถึงผลกระทบที่อาจขยายวงกว้างไปสู่ระดับจังหวัด ผู้เรียนสามารถตระหนักถึงบทบาทของ ตนเองในการป้องกันไฟฟ้า โดยเข้าใจว่าแม้พฤติกรรมเล็ก ๆ เช่น การทิ้งก้นบุหรี่ การเผาเศษใบไม้ก็ สามารถเป็นจุดเริ่มต้นของภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงได้ นอกจากนี้ การเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมกลุ่มยัง ช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้เรียน และการจัดกิจกรรมตามหา ต้นเหตุ ไชยปริศนาไฟฟ้า จึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับ

ปัญหาสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาธรรมชาติและป้องกันไฟฟ้าในระดับชุมชนต่อไป

กิจกรรมที่ 2 สสำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟฟ้า

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการสะท้อนคิดจากการสังเกต เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเห็นถึงแนวทาง ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การป้องกัน ไฟฟ้าที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลและพัฒนาการเกิดกระบวนการสร้างความตระหนักผ่านกิจกรรมสำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟฟ้า ที่จะทำให้ผู้เรียนเห็นถึงสภาพแวดล้อมภายในชุมชน เห็นแนวทางการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการลงพื้นที่เดินสำรวจสถานที่จริง ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์และพัฒนากระบวนการคิดต่อยอดให้เกิดความตระหนักรู้อย่างแท้จริงทั้งจากตนเองและจากผู้อื่น ในการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ที่จะทำให้เห็นถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยกิจกรรมนี้จะเปิดโอกาสให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้เรียนรู้นอกห้องเรียน ได้ออกเดินสำรวจพื้นที่ในชุมชนเพื่อหาจุดเสี่ยงไฟฟ้า เช่น บริเวณที่มีการเผาเศษพืช บริเวณป่าชุมชน จุดทิ้งขยะที่อาจติดไฟ หรือพื้นที่ที่เคยเกิดไฟป่ามาก่อน ผู้เรียนจะทำการบันทึกข้อมูลที่พบพร้อมวาดแผนที่ระบุจุดเสี่ยงไฟฟ้า เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และหาทางป้องกันปัญหาของสาเหตุที่อาจทำให้เกิดไฟป่า ผู้เรียนอาจสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ชาวบ้านในพื้นที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ หรือผู้นำชุมชน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและแนวทางแก้ไขปัญหาจากผู้มีประสบการณ์จริง จากนั้นผู้เรียนนำเสนอแนวทางป้องกัน โดยวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอแนวทางป้องกันไฟฟ้าที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เช่น การทำแนวกันไฟ การรณรงค์ให้ความรู้ การติดป้ายเตือน หรือการเฝ้าระวังในพื้นที่เสี่ยง ซึ่งกิจกรรมนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาไฟป่าจากสถานการณ์จริง และสร้างความตระหนักถึงปัญหาสำคัญของการป้องกันไฟฟ้า เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของชุมชน

ภาพ 9 กิจกรรมที่ 2 สสำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟฟ้า

สรุปผลของการจัดกิจกรรมที่ 2 สสำรวจชุมชน หazardเสี่ยงไฟฟ้า

กิจกรรมสำรวจชุมชน หazardเสี่ยงไฟฟ้า ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาไฟฟ้าจากสถานการณ์จริง และเล็งเห็นถึงจุดเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดไฟฟ้าในชุมชนของตนเอง การลงพื้นที่สำรวจช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง สามารถวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอแนวทางแก้ไขได้อย่างมีเหตุผล รวมถึงการที่ผู้เรียนสัมภาษณ์บุคคลในชุมชนจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลที่หลากหลาย และสามารถนำไปต่อยอดในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมสำรวจชุมชน หazardเสี่ยงไฟฟ้า จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียน และเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟฟ้าภายในชุมชน เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของทุกคนในชุมชน

กิจกรรมที่ 3 พิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในห้องเรียน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างแนวคิดที่เป็นนามธรรม แสดงให้เห็นถึงสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบเป็นวงกว้างจากดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ และจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของธรรมชาติในพื้นที่นั้น ๆ ที่ทำให้เกิดผลกระทบเป็นวงกว้างและส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต การเข้าถึงสภาพแวดล้อมและเข้าใจสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น โดยครูอธิบายเรื่องสาเหตุของไฟฟ้า และวิธีป้องกันให้ผู้เรียนเข้าใจ จากนั้นให้ผู้เรียนออกแบบ โปสเตอร์ หรืออินโฟกราฟิก ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของไฟฟ้า สาเหตุของไฟฟ้า ผลกระทบที่เกิดจากไฟฟ้า และแนวทางในการแก้ไขปัญหาไฟฟ้า โดยผู้เรียนจะต้องคิดและสร้างสโลแกนรณรงค์ป้องกัน ไฟฟ้า เช่น "หยุดเผา หยุดภัย ร่วมใจรักษาป่า" "ไฟฟ้าทำลายชีวิต ทำลายสิ่งแวดล้อม" "ถ้าคุณเผา ถูกจับแน่" เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของผู้เรียน และให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม นำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน โดยอธิบายแนวคิดของโปสเตอร์และสโลแกน หลังจากนั้นให้ผู้เรียนนำโปสเตอร์ไปติดในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียนหรือชุมชน เพื่อให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่อยู่อาศัยของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเข้าใจและสามารถรับมือกับปัญหาไฟฟ้า และเกิดความอนุรักษ์ นำไปสู่ความตระหนักรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในการดำรงชีวิตควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นทรัพย์สินส่วนรวม และกระตุ้นให้ทุกคนร่วมใจป้องกันไฟฟ้า เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมเป็นวงกว้าง

ภาพ 10 กิจกรรมที่ 3 พิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ

สรุปผลของการจัดกิจกรรมที่ 3 พิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ

จากกิจกรรมพิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ ผู้เรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับไฟป่าอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการเรียนรู้สาเหตุของไฟป่า ไม่ว่าจะเป็นการเผาป่าเพื่อการเกษตร การเผาขยะ หรือปัจจัยทางธรรมชาติ จากนั้น ผู้เรียนได้ออกแบบโปสเตอร์หรืออินโฟกราฟิกที่ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับไฟป่า พร้อมสร้างสโลแกนณรงค์ เช่น "หยุดเผา หยุดภัย ร่วมใจรักษาป่า" หรือ "ไฟป่าทำลายชีวิต ทำลายสิ่งแวดล้อม" ซึ่งช่วยกระตุ้นจิตสำนึกให้เกิดการตระหนักรู้ ผู้เรียนยังได้ฝึกทักษะการนำเสนอผลงาน โดยอธิบายแนวคิดของโปสเตอร์และสโลแกนต่อเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะการสื่อสาร และการทำงานร่วมกันในกลุ่ม หลังจากนั้น ผลงานของผู้เรียนจะถูกนำไปติดในพื้นที่ต่าง ๆ ของโรงเรียน หรือชุมชน เพื่อเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่คนในพื้นที่ ผลของกิจกรรมพิทักษ์ป่า ป้องกันไฟทำให้ผู้เรียนมีความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการป้องกันไฟป่า และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง และถ่ายทอดความรู้สู่ครอบครัว ชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ และกิจกรรมพิทักษ์ป่า ป้องกันไฟยังช่วยปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียน ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการป้องกันและลดปัญหาไฟป่า ซึ่งจะช่วยสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

กิจกรรมที่ 4 ฮีโร่พิทักษ์ป่า

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกห้องเรียน เป็นกิจกรรมการทดลองปฏิบัติ จากการนำข้อมูลที่ผู้เรียนได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ที่ผู้เรียนได้ลงพื้นที่ไปสำรวจ จากความคิดเห็น ความรู้สึก และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ที่ต้องการให้สภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี มีสภาพแวดล้อมที่ดี เหมาะสมกับการ

ดำรงชีวิต และการนำทรัพยากรมาใช้ในการอุปโภค บริโภค เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จากประสบการณ์จริง และเกิดภาพจำของสภาพแวดล้อมในอุดมคติที่ดีของผู้เรียน ซึ่งรูปแบบกิจกรรม เป็นการเป็นการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การลงพื้นที่ทำแนวกันไฟ การเดินรณรงค์เชิญชวนป้องกันไฟฟ้า ในโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าและป้องกันไฟฟ้า ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ เกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบของไฟฟ้า จากนั้นผู้เรียนทุกคนร่วมกันคิดวิธีป้องกันไฟฟ้าว่าจะทำ อย่างไรไฟฟ้าถึงจะหมดไปจากชุมชนของเรา เช่น การลดการเผาขยะ การปลูกต้นไม้ หรือการให้ความรู้ แก่คนชุมชนให้เห็นถึงผลกระทบจากไฟฟ้าที่จะตามมา สุดท้ายผู้เรียนอาจจำลองบทบาทของตนเอง เป็น "ฮีโร่พิทักษ์ป่า" โดยการลงพื้นที่ไปทำแนวกันไฟร่วมกับคนในชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งกิจกรรมนี้จะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบในการดูแล ธรรมชาติ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียนเป็นผู้พิทักษ์ป่าตัวจริงในอนาคต

ภาพ 11 กิจกรรมที่ 4 ฮีโร่พิทักษ์ป่า

สรุปผลของการจัดกิจกรรมที่ 4 ฮีโร่พิทักษ์ป่า

จากกิจกรรมฮีโร่พิทักษ์ป่า เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียน โดยผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์จริงจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากประชาชนในชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิษฐ์ ผู้เรียนจะได้ฟังความคิดเห็นและความต้องการของคนในชุมชนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับไฟฟ้า เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีภาพจำของสภาพแวดล้อมที่ดี กิจกรรมนี้มีการลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำแนวกันไฟในพื้นที่ชุมชน การเดินรณรงค์เชิญชวนป้องกันไฟฟ้าในโรงเรียน และการให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับผลกระทบจากไฟฟ้า โดยการคิดและเสนอวิธีการป้องกันไฟฟ้า เช่น การลดการเผาขยะ การปลุกต้นไม้ และการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อให้เข้าใจถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากไฟฟ้า ในขั้นตอนสุดท้าย ผู้เรียนได้จำลองบทบาทของตนเองเป็น "ฮีโร่พิทักษ์ป่า" โดยการลงพื้นที่ทำแนวกันไฟร่วมกับคนในชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกของผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบในการดูแลสิ่งแวดล้อม และสร้างแรงบันดาลใจให้พวกเขาเติบโตขึ้นเป็นผู้พิทักษ์ป่าในอนาคต ผลจากการจัดกิจกรรมฮีโร่พิทักษ์ป่า คือผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบของไฟฟ้าในชุมชน และเสนอแนวทางในการป้องกันไฟฟ้าจากประสบการณ์จริง เป็นการเสริมสร้างความร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียนและชุมชน รวมทั้งปลูกฝังความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อมในอนาคต

การสรุปข้อมูลจากผู้เรียนเพื่อสร้างความตระหนักรู้จากกระบวนการกลุ่มที่ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ หรือให้ผู้เรียนออกมาสรุป เพื่อสร้างความตระหนักรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สภาพแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิษฐ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การวิเคราะห์ข้อมูลจากกระบวนการกลุ่มที่ทำให้ผู้เรียนได้ปรึกษาหาความคิดเห็นและสรุปความหมายออกมาเป็นรูปแบบแผนผังมโนทัศน์ และนำไปสู่การนำเสนอหน้าชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนในชั้นเรียนได้ทราบถึงแนวคิดและวิธีการปฏิบัติของผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลในการที่จะร่วมกันสร้างความตระหนักรู้ของผู้เรียนให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมป้องกันและรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ภาพ 12 การสรุปข้อมูลของนักเรียนแต่ละกลุ่ม

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง “ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา ” โดยใช้ข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึกปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า จากกลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และการเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ในกลุ่มโรงเรียนสักใหญ่ ทำให้เกิดการจัดกิจกรรมรูปแบบการจัดการเรียนรู้ร่วมกับทฤษฎีประสบการณ์นิยม นำมาพัฒนากิจกรรมปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา ให้กับนักเรียนได้เรียนรู้ให้ผู้นเรียนมีทักษะทางด้านการตระหนักรู้ถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ส่งผลให้ผู้นเรียนมีทักษะต่าง ๆ สูงขึ้น เป็นผลมาจากการที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าความเป็นจริงจากสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น แล้วนำมาวิเคราะห์สืบค้นข้อมูล เพื่อศึกษาปัญหาต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันรวมถึงการดำเนินชีวิตที่คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ แล้วร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้ลดปัญหาไฟป่าที่เกิดขึ้นลดผลกระทบต้อปัญหาในการดำเนินชีวิตเป็นวงกว้าง โดยการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

การวัดและประเมินความตระหนักรู้ของผู้เรียนจากการสัมภาษณ์แบบมีรูปแบบในการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้เรียนหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อวัดและประเมินผลความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ในรายวิชาภูมิศาสตร์ เรื่องสิ่งแวดล้อม จากแบบสัมภาษณ์เพื่อทราบถึงเหตุและผลในการตัดสินใจจากคำถามที่ใช้ถามผู้เรียน และนำมาหาระดับของความตระหนักรู้ของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในระยะยาว และเกิดความตระหนักรู้ในการดูแลและลดปัญหาทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี

ภาพ 13 การสัมภาษณ์ผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

แบบบันทึกการวัดความตระหนักรู้จากการสัมภาษณ์

เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามจากการสัมภาษณ์ข้อความต่อไปนี้ด้วยความรอบคอบ โดยครูจะเป็นผู้ที่คอย
ชี้แจงเครื่องหมายถูก ลงในช่องระดับปฏิบัติที่ตรงตามความเป็นจริง ที่นักเรียนถือปฏิบัติมากที่สุดเพียงคำตอบเดียว

หมายเหตุ ระดับในการปฏิบัติ มีน้ำหนักอย่างตามเกณฑ์ดังนี้

ทุกครั้ง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนมากที่สุด
บ่อยครั้ง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนมาก
บางครั้ง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนบ้างบางครั้ง
นาน ๆ ครั้ง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนน้อย
ไม่เคย	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่ตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนเลย

ข้อที่	ข้อความ	ระดับของการปฏิบัติ				
		ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นานครั้ง	ไม่เคย
1	ฉันช่วยรณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักถึงอันตรายของไฟฟ้า					
2	ฉันสังเกตและแจ้งเจ้าหน้าที่หากพบเห็นพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดไฟฟ้า เช่น การเผาขยะในที่โล่ง หรือการทิ้งก้นบุหรี่ในพื้นที่เสี่ยง					
3	ฉันเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันไฟฟ้าและการอนุรักษ์ป่าไม้ในชุมชน					
4	ฉันแนะนำหรือให้ความรู้แก่ผู้อื่นเกี่ยวกับวิธีป้องกันไฟฟ้าและผลกระทบของไฟฟ้า					
5	ฉันหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่อาจทำให้เกิดไฟฟ้า เช่น การจุดไฟในพื้นที่ป่า					
6	ฉันหลีกเลี่ยงการเผาขยะหรือใบไม้แห้งในพื้นที่โล่งแจ้ง					
7	ฉันติดตามข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาไฟฟ้าและผลกระทบที่เกิดขึ้น					
8	ฉันเห็นความสำคัญของการปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสียหาย					
9	ฉันหลีกเลี่ยงการเผาใบไม้แห้งในพื้นที่โล่งแจ้ง					

ภาพ 14 แบบบันทึกการวัดความตระหนักรู้จากการสัมภาษณ์

ตาราง 4 ผลการประเมินระดับความตระหนักรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านนากลาง จำนวน 15 คน จากการใช้แบบบันทึกการวัด
 ความตระหนักรู้จากการสัมภาษณ์

นักเรียน คนที่	ข้อที่ 1	ข้อที่ 2	ข้อที่ 3	ข้อที่ 4	ข้อที่ 5	ข้อที่ 6	ข้อที่ 7	ข้อที่ 8	ข้อที่ 9	ระดับ ความตระหนักรู้
1	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	สูงมาก
2	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	สูง
3	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	สูงมาก
4	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	สูงมาก
5	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	สูง
6	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	สูงมาก
7	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	สูง
8	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	สูงมาก
9	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	สูง
10	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	สูงมาก
11	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	สูง
12	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	สูงมาก
13	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	สูง
14	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	ทุกครั้ง	สูงมาก
15	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	บ่อยครั้ง	สูง

การวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางผลการประเมินระดับความตระหนักรู้ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านนากล่า โดยใช้วิธี Analytic Induction

1. แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ Analytic Induction

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบ Analytic Induction เป็นกระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพที่มีลักษณะเฉพาะคือ การตรวจสอบสมมติฐานผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลรายการอย่างละเอียดจนกระทั่งข้อมูลเกิดความ "อิ่มตัว" หรือ "ไม่มีข้อยกเว้น" ที่ขัดแย้งกับสมมติฐานอีกต่อไป

2. สมมติฐานเบื้องต้นในการวิเคราะห์

จากการศึกษาครั้งนี้ ตั้งสมมติฐานว่า "นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านนากล่า มีความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก โดยสามารถรับรู้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เข้าใจความเชื่อมโยงของปัญหา และคาดการณ์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้"

3. กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจำแนกระดับความตระหนักรู้ของนักเรียน โดยใช้แบบบันทึกการวัดความตระหนักรู้จากการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีทั้งหมด 9 ข้อ ซึ่งเป็นแบบประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น การมีส่วนร่วม การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ทำลายสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมผู้อื่นให้ร่วมดูแลสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ตาราง 5 เกณฑ์จำแนกระดับความตระหนักรู้จากการสัมภาษณ์นักเรียน จำนวน 15 คน

ระดับความตระหนักรู้	จำนวนนักเรียน/คน	ร้อยละ
สูงมาก (ตอบ "บ่อยครั้ง" หรือ "ทุกครั้ง" ≥ 8 ข้อ)	8	53.3%
สูง (ตอบ "บ่อยครั้ง" หรือ "ทุกครั้ง" ≥ 6 ข้อ)	7	46.7%
ปานกลาง (ตอบ "บ่อยครั้ง" หรือ "ทุกครั้ง" ≥ 4 ข้อ)	0	0%
ต่ำ (ตอบ "บ่อยครั้ง" หรือ "ทุกครั้ง" ≥ 2 ข้อ)	0	0%

นักเรียนทั้ง 15 คน อยู่ในระดับ สูง และ สูงมาก ไม่มีนักเรียนคนใดต่ำกว่า สูง แสดงว่าผลลัพธ์สอดคล้องกันทั้งหมด ไม่มีกรณีใดที่ขัดแย้งกับสมมติฐานเบื้องต้น จึงสรุปได้ว่า ข้อมูลมีลักษณะอิ่มตัว (Saturation)

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์เชิงประเด็น (Theme-Based Analysis) ตามหมวดหมู่ของความตระหนักรู้ จากคำถามในแบบสัมภาษณ์ถูกแบ่งเป็น 3 กลุ่มตามประเด็นหลัก ดังนี้

ตาราง 6 การจัดกลุ่มตามองค์ประกอบของความตระหนักรู้

ประเด็นในการประเมิน	ข้อคำถามที่เกี่ยวข้อง	ตัวอย่างเนื้อหา
การรับรู้ข้อมูล	ข้อ 1 2 4	การสังเกตเห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในชุมชน เช่น การทิ้งขยะ, การทำลายสิ่งแวดล้อม
ความเข้าใจ	ข้อ 3 5 6	ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และแนวทางป้องกัน
การคาดการณ์ล่วงหน้า	ข้อ 7 8 9	การเชื่อมโยงผลลัพธ์ระยะยาวจากพฤติกรรมของตนเองหรือผู้อื่น

4. ผลการวิเคราะห์เชิงประเด็น

4.1 การรับรู้ข้อมูล

นักเรียนทุกคนแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการรับรู้ถึงพฤติกรรมหรือสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การรู้ว่าใครทิ้งขยะในลำน้ำ (ข้อ 1-2) และการสังเกตถึงความไม่เหมาะสมของพฤติกรรมในชุมชน เช่น นักเรียนคนที่ 4 และนักเรียนคนที่ 10 ตอบ “ทุกครั้ง” ในข้อ 1 และ 2 สะท้อนถึงการมีการรับรู้ข้อมูลรอบตัวอย่างสม่ำเสมอ

4.2 ความเข้าใจ

นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา (ข้อ 3) และการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมทำลายสิ่งแวดล้อม (ข้อ 5-6) นักเรียนส่วนมากสามารถอธิบายหรือแสดงออกถึงความเข้าใจในสาเหตุและผลกระทบของปัญหา เช่น การไม่ทิ้งขยะ การเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนและชุมชน นักเรียนหลายคน เช่น นักเรียนคนที่ 1 และ นักเรียนคนที่ 6 และนักเรียนอีกหลายคน แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจเชิงลึกในมิติของปัญหา และมีแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติตน

4.3 การคาดการณ์ล่วงหน้า

จากคำถาม (ข้อ 7-9) วัดความสามารถของนักเรียนในการคาดการณ์ผลเสียหากไม่ดูแลสิ่งแวดล้อม เช่น ถ้าไม่เก็บขยะจะเกิดอะไรขึ้น หรือถ้าไม่รักษาความสะอาดจะมีผลต่อชุมชนอย่างไร ซึ่งนักเรียนตอบในระดับ “บ่อยครั้ง” หรือ “ทุกครั้ง” เป็นส่วนใหญ่ เช่น นักเรียนคนที่ 8 และนักเรียนคนที่ 14 มีการตอบ “ทุกครั้ง” ในข้อเหล่านี้ แสดงถึงความสามารถในการเชื่อมโยงเหตุและผลในการเชื่อมโยงพฤติกรรมกับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

5. สรุปภาพรวมการวิเคราะห์

จากนักเรียนทั้งหมด จำนวน 15 คน มีระดับความตระหนักรู้ "สูงมาก" 8 คน และ "สูง" 7 คน ส่งผลให้ไม่มีข้อมูลที่ขัดแย้งกับสมมุติฐานในเบื้องต้น เนื่องจากไม่มีนักเรียนคนใดตอบในระดับ “บางครั้ง”, “นานครั้ง” หรือ “ไม่เลย” ในสัดส่วนที่มากพอจะขัดแย้งกับสมมุติฐาน ทำให้ข้อมูลมีลักษณะ “อิ่มตัว” (Data Saturation) กล่าวคือ พฤติกรรมของนักเรียนมีแนวโน้มในทางเดียวกัน ไม่มีข้อมูลใหม่หรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากแนวโน้มหลัก สอดคล้องกับสมมุติฐานว่า นักเรียนมีความตระหนักรู้ในปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างสูง ดังนี้ 1) รับรู้ข้อมูล มีการสังเกตและรับรู้สถานการณ์จริงในชุมชน 2) ความเข้าใจ แสดงออกถึงการเข้าใจเหตุและผลของพฤติกรรม 3) คาดการณ์ล่วงหน้า สามารถวิเคราะห์ผลกระทบในระยะยาวได้ได้อย่างเหมาะสม

สามารถสรุปได้ว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Analytic Induction) พบว่า นักเรียนทั้งหมดจำนวน 15 คน แสดงออกถึงระดับความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับสูงถึงสูงมาก โดยพฤติกรรมการตอบแบบประเมินมีแนวโน้มสอดคล้องกันในทุกกรณี ไม่มีข้อมูลที่ขัดแย้งกับสมมุติฐานเบื้องต้น จึงสรุปได้ว่าข้อมูลมีลักษณะอิ่มตัว พฤติกรรมของนักเรียนสะท้อนถึงการรับรู้ข้อมูล ความเข้าใจในผลกระทบและสามารถคาดการณ์ผลที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล จากการศึกษาเอกสาร สืบค้นข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม และการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลจากการสอบถามสภาพปัจจุบันและปัญหา จากการเก็บข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน ผู้ที่ได้รับผลกระทบจาก ปัญหาที่เกิดจากไฟฟ้า และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูผู้สอนที่อยู่กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอนในรายวิชาภูมิศาสตร์ ในกลุ่มเครือข่ายสัทธิใหญ่ จากนั้นนำมาผานวิธีวิเคราะห์หาข้อมูลจากที่ดำเนินการสำรวจข้อมูล เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพแล้วนำมาวิเคราะห์ผลสู่การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้ คือ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตร ในปัจจุบัน 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ผู้วิจัยจึงได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตร

จากการศึกษาข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยพบว่า สภาพสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตรมีปัญหาทางสภาพแวดล้อม และมีมลพิษทางอากาศที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์มากกว่าการเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนเป็นวงกว้าง และยังขาดการแก้ไขปัญหที่ถูวิธี รวมถึงการส่งเสริมการอนุรักษ์ ที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ สะอาดและปลอดภัยต่อการใช้ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ที่ตามมาในภายหลัง ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า มีการขยายตัวของประชากร ขยายอาณาเขตทำกิน ทำให้มีการเผาเพื่อเตรียมการเกษตร เผาเพื่อหาของป่า เช่น เผาเพื่อให้ผักหวานป่าแตกยอด อีกทั้งสภาพของสิ่งแวดล้อมยังถูกทำลายจากฝีมือมนุษย์มากกว่าการเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทางมลพิษเป็นอย่างมาก

1.2 ปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่ามีปัญหาสภาพแวดล้อม เช่น ปัญหาหมอกควัน ปัญหาฝุ่น PM2.5 ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของผู้คนโดยรอบ และส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง

1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า การอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้บริเวณพื้นที่ของชุมชนบ้านนากล่า เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ กลับมาดีขึ้น และสามารถลดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดมลพิษทางอากาศ

1.4 ความรู้สึกเกี่ยวกับปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า จากผู้ให้สัมภาษณ์มีความรู้สึกห่วงใย และรู้สึกกังวลกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ มีความรู้สึกที่ต้องการให้ช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมโดยรอบของพื้นที่ให้มีความอุดมสมบูรณ์ และลดปัญหามลพิษลงได้

จากการศึกษาสภาพแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ กำลังเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรง เนื่องจากการขยายตัวของประชากรและพื้นที่ทำกิน ส่งผลให้เกิดการเผาเพื่อเตรียมพื้นที่เกษตรและหาของป่า เช่น ผักหวานป่า ซึ่งทำให้เกิดมลพิษทางอากาศอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาหมอกควันและฝุ่น PM2.5 ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตของชุมชนบ้านนากล่า ปัญหานี้ไม่ได้ส่งผลกระทบเฉพาะในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังกระจายไปในวงกว้าง การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้จึงเป็นแนวทางสำคัญในการลดมลพิษและฟื้นฟูระบบนิเวศให้กลับมาสมดุล ประชาชนในชุมชนมีความห่วงใยต่อปัญหานี้และต้องการให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้พื้นที่คงความอุดมสมบูรณ์และลดปัญหามลพิษในระยะยาว และยังพบว่าประชาชนในพื้นที่ยังขาดความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่เป็นจำนวนมาก จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันผู้วิจัยจึงได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ จากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมาใช้เป็นสื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์มาดำเนินการปรับปรุงยุคที่ใช้ ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า

2. ผลการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า

ผู้วิจัยจึงได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ผลมาวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น มาดำเนินการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ผู้วิจัยจึงได้พัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลด้านครูผู้สอน จำแนกออกเป็นรายด้าน ดังนี้

2.1 ด้านหลักสูตร วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า หลักสูตรการสอนสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้จากการนำเนื้อหาและประเด็นสำคัญจากหลักสูตรมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ได้

2.2 ด้านครูผู้สอน วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า ครูผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เข้ากับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัดของครูผู้สอน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เรียน จากเทคนิคการสอนของครูผู้สอนในหลากหลายรูปแบบตามความเหมาะสม

2.3 ด้านเนื้อหา วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า เนื้อหาการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ สามารถนำมาประยุกต์ ใช้ได้กับเนื้อหา ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาภูมิศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้ โดยไม่กระทบต่อความต้องการของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื้อหาจึงสามารถบูรณาการร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

2.4 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชาภูมิศาสตร์ สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนาเกล้า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า การใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัด ทักษะของครูในแต่ละพื้นที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และยังสามารถต่อยอดนำมาใช้ประยุกต์ร่วมกับวิชาภูมิศาสตร์ใน เนื้อหาอื่น ๆ เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 เกิดความตระหนักรู้ได้

2.5 ด้านการวัดและประเมิน สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สามารถใช้วิธีการวัดและการประเมินผลได้หลากหลายรูปแบบตามทักษะของครู หรือบริบทของสถานศึกษาที่จะใช้รูปแบบที่หลากหลายจากการสังเกต สัมภาษณ์ การทดสอบ

จากข้อมูลผู้วิจัยจึงได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้และดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้โดยอาศัยแนวคิดจากการเรียนรู้จากกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรมดังนี้ กิจกรรมที่ 1 ตามหาต้นเหตุไขปริศนา ไฟป่า กิจกรรมที่ 2 สสำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟป่า กิจกรรมที่ 3 พิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ กิจกรรมที่ 4 ฮีโร่พิทักษ์ป่า เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจบริบทของชุมชนที่มีปัญหาสภาพแวดล้อมเกิดขึ้น เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในรายวิชาภูมิศาสตร์ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับผลการศึกษา การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ผู้วิจัยได้ข้อมูลเชิงลึกมาจากครูผู้สอน

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพแวดล้อม บริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ มีปัญหาต่าง ๆ มากมาย จากการดำเนินชีวิตประจำวันและการทำกิจกรรมของคนในชุมชน เช่น การเผาป่าเพื่อเตรียมพื้นที่ในการทำเกษตร การเผาป่าเพื่อหาของป่า การเผาป่าเพื่อให้ผักหวานป่าแตกยอด จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 ท่าน ทำให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ดังข้อมูลข้างต้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการสร้างจิตสำนึกของผู้เรียนเพื่อให้มีความตระหนักรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม จากการวิจัยสามารถอภิปรายได้ว่า

สภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร ขุนศรี (2561) พบว่า ประชาชนในจังหวัดเชียงรายมีระดับการรับรู้และความตระหนักในปัญหาไฟป่าและหมอกควันอยู่ในระดับมากทั้งในด้านสาเหตุและผลกระทบ โดยมีความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าสาเหตุของปัญหาเกิดจากการเผาใน

พื้นที่ป่าและการทำการเกษตรโดยไม่มีการทำแนวกันไฟ อีกทั้งประชาชนยังขาดการตระหนักรู้ว่าปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เช่น อากาศเป็นพิษ แสบตา แสบจมูก นอกจากนี้ยังพบว่าสื่อ โดยเฉพาะสื่อบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และหอกระจายข่าวในชุมชน มีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้และความตระหนักรู้ในปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลให้ประชาชนปฏิบัติตามมาตรการของรัฐอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในช่วงห้ามเผา การสื่อสารจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพฤติกรรมของประชาชนให้สอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของระเบียบ ชาญช่วง (2540) ที่พบว่าทัศนคติ และประสบการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการทิ้งขยะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทิ้งขยะในที่สาธารณะของนักเรียน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และการรับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งที่เชื่อถือได้ ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นในระดับเยาวชนหรือประชาชนทั่วไป การสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเป็นเครื่องมือที่สามารถส่งผลต่อความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีนัยสำคัญ

2. ผลการพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้สร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า

จากการศึกษากิจกรรมการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ผ่านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ได้พบรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ ทั้งในด้านหลักสูตร เนื้อหา ครูผู้สอน ด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล เพื่อให้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สามารถสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เรียนด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี จากการวิจัยสามารถอธิบายได้ว่า

การจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี จากข้อมูลการสัมภาษณ์ทำให้ได้มาซึ่งการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ชื่อกิจกรรม ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา จากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อใช้จัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อม พร้อมทั้งจะรับมือและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อร่วมกันการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรางคณา หอยศรีจันทร์ (2564) แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) สามารถส่งเสริมทั้ง ความสามารถในการแก้ปัญหาและเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ PBL มีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้งในด้านการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และมีเจตคติ

เชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Simamora et al. (2017) ที่พบว่า รูปแบบการเรียนรู้แบบ PBL ช่วยเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนและยกระดับความสามารถในการแก้ปัญหาโดยเฉพาะด้านคณิตศาสตร์ ซึ่งนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้นเมื่อใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นปัญหาเป็นฐาน ทั้งยังสอดคล้องกับผลวิจัยรอบที่สองที่พบว่า ผลลัพธ์ด้านการเรียนรู้ดีขึ้นในทุกมิติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยา ชื่นจำย (2546) ที่เน้นการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมในนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่ออกแบบมาอย่างเหมาะสมสามารถส่งเสริมความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนหรือปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในชุมชน สามารถส่งเสริมทั้งความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร ขุนศรี (2565) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิกผ่านกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่ดอยปู่ไข่ จังหวัดเชียงราย การวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการสื่อสาร ทั้งการออกแบบเนื้อหา การให้ข้อมูล และการเผยแพร่สื่อ สามารถเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมได้จริง และส่งผลให้เกิดความตระหนักรู้ในระดับที่ลึกซึ้งขึ้นในหมู่ประชาชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของแนวทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่เน้นความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้รับสาร และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราณี ใฝ่ใจ (2565) ที่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สามารถพัฒนาทั้งทักษะการคิดและความตระหนักรู้ของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบมาอย่างเหมาะสม โดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมคิด วิเคราะห์ และเสนอแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัว สามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางที่ดีส่งผลให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบการจัดการเรียนรู้วิชาภูมิศาสตร์ ผ่านกิจกรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากลำ ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน ซึ่งครูผู้สอนในรายวิชาอื่น ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและสามารถบูรณาการได้อย่างหลากหลาย โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เหมาะสมหรือปัญหาต่าง ๆ ในสังคมที่เกิดขึ้น เป็นกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันโดยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาผลการวิจัย หากต้องการนำไปปรับปรุงประยุกต์ใช้หรือเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ควรศึกษาข้อมูลปัจจุบันและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมดังนี้

1.1 ครูผู้สอนควรศึกษาบริบทของพื้นที่และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและพร้อมรับมือกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ทันทั่วทั้ง

1.2 ครูผู้สอนควรปรับปรุงแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัยให้มีความเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาต่อไป

1.3 ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการเนื้อหาสาระของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับรายวิชาอื่น ๆ เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.4 ครูผู้สอนควรนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้เรียนในบริบทอื่น ๆ หรือกลุ่มสาระต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวของผู้เรียน

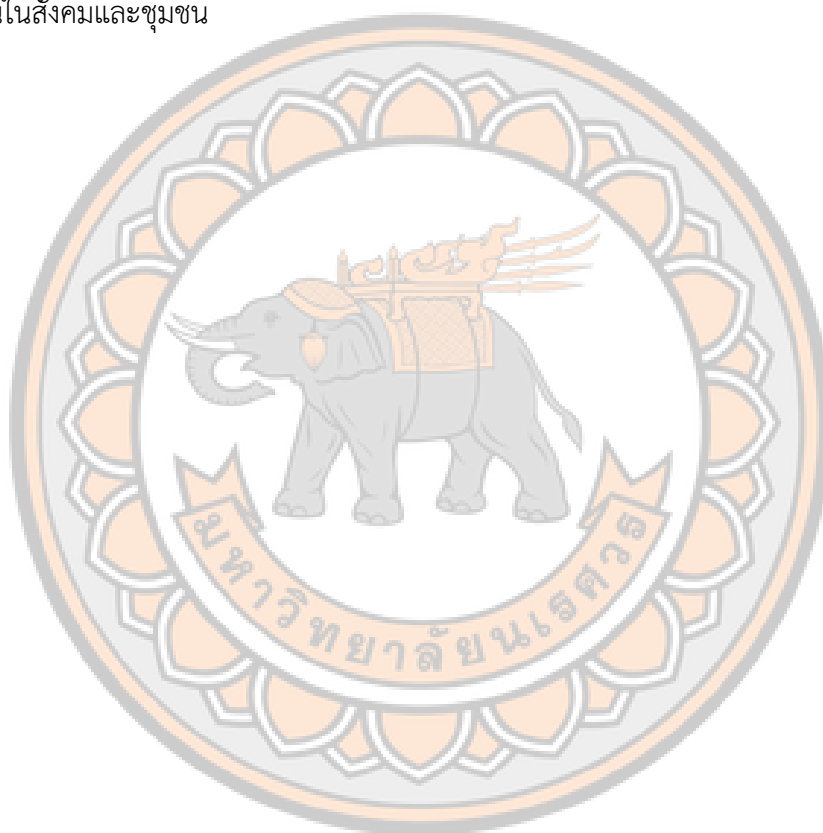
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาวิจัย สามารถนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปได้ภายใต้ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมายแต่ต้องคำนึงถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

2.1 ครูผู้สอนควรศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงขึ้นในทุก ๆ วันและยังมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกหลายปัญหา เพื่อสามารถพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

2.2 ครูผู้สอนควรมีการวิจัยและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับรายวิชาอื่น ทั้งในโรงเรียนของครูผู้สอนและโรงเรียนในเครือข่าย เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

จากข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป เป็นข้อคำนึงที่ผู้วิจัยได้ค้นพบจากสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ จนนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ หากครูผู้สอนท่านใดต้องการทำวิจัยครั้งต่อไป จำเป็นจะต้องการศึกษาแนวทางของผู้เรียนในขณะนั้นและสอดคล้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและชุมชน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลฉัตร กล่อมอิม. (2560). การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning): รายวิชาการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(2), 179-192.
- กฤตเพชร สุตาพันธ์. (2563). *ประสบการณ์นิยม (Experimentalism)*. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2551). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กุลวดี ราชภักดี. (2545). *ความตระหนักและการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการประหยัดพลังงานไฟฟ้าของ นักศึกษาในหอพักสถาบันอุดมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- จรรยา ชื่นจำย. (2546). *ผลการใช้ชุดกิจกรรมการสอนเพื่อสร้างความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านยะหา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จันทน์ เกียรติโพธา. (2542). *ความตระหนักในมลพิษทางอากาศของตำรวจจราจรกรุงเทพมหานคร (ปริญญาโทบริหารบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จิราพร ขุนศรี. (2561). *การสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้และตระหนักในปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน ของ ประชาชนจังหวัดเชียงราย. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคม ศาสตร์*, 14(1), 85-102.
- จิราพร ขุนศรี. (2565). *การพัฒนาสื่ออินโฟกราฟิก (Infographic) ด้วยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของ ชุมชนเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน. วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, 5(2), 1-9.
- ชวาล แพรัตกุล. (2552). *เทคนิคการวัดผล* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชวาล แพรัตกุล. (2526). *เทคนิคการวัดผล*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2554). *การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง*. นนทบุรี: สหมิตรพรินติ้งแอนพับลิชชิง.
- ทีศนา แคมมณี. (2546). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: เสริมสินทรัพย์เชลซี.

- ทิตนา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสาธ อิศรปริดา. (2523). จิตวิทยาการเรียนรู้กับการสอน. กรุงเทพฯ: กราฟิคอาร์ต.
- ปราณี ไฟใจ. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (การค้นคว้าอิสระปริญญาโท). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร
- รัฐภูมิภรณ์ นันทเสน. (2559). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสุนทรียสนทนา เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ระเบียบ ขาญช่าง. (2540). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงในที่สาธารณะของนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- ลินดา การภักดี. (2561). การพัฒนาชุดฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมน่ารู้ เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา (ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรางคณา หอยศรีจันทร์. (2563). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สิ่งแวดล้อมในชุมชนที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วินัย วีระวัฒนานนท์. (2536). สิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วินัย วีระวัฒนานนท์. (2541). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2553). จิตวิทยาการพัฒนาทุกช่วงวัย (พิมพ์ครั้งที่ 9 ฉบับพิมพ์เพิ่ม). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริรัตน์ ดีโต. (2559). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนมโนทัศน์ที่มีต่อมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ เรื่องตัวหารรวมมากและตัวคูณร่วมน้อย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ศิริ อัครธรรมา. (2546). ไฟป่า-การป้องกันและควบคุม. สำนักป้องกันและควบคุมไฟป่า กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

- สมบัติ อยู่เมือง. (2554). *การจัดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *ตัวชี้วัดและการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด 79.
- องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำไคร้. (2561). *สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. สืบค้น 25 กันยายน 2567, จาก <http://www.namkrai.go.th/index.php?action=history>
- อรุณฉัตร คุรุวานิชย์. (2563). *ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ หรือ Experiential Learning Theory (ELT)*. กรุงเทพฯ: Life Education.
- อัญชลี ชยานวัตร. (2554). *การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. นครศรีธรรมราช: งานนวัตกรรมการเรียนรู้ส่วนส่งเสริมวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน ฉบับปรับปรุง*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Eysenck, Arnold, & Meili. (1972). *Encyclopedia of Psychology*. London: Search Press Limited.
- Hungerford, H. R., & Volk, T. L. (1990). Changing Learner Behavior through Environmental Education. *The Journal of Environmental Education*, 21(3), 8-21.
- Jansson, S., Söderström, H., Andersson, P. L., & Nording, M. L. (2015). Implementation of Problem-Based Learning in Environmental Chemistry. *Journal of Chemical Education*, 92(12), 2080-2086. doi:10.1021/ed500970y
- Kolb. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. New York: Prentice-Hall.
- Palmer, J. A. (1998). *Environmental Education in the 21st Century: Theory, Practice, Progress and Promise*. London: Routledge.
- Runes. (1979). 32 Runes, Dagobert D. Dictionary of Philosophy. New York: Littlefield, Adam, Schramm, W. (1973). How communication work's. In D. C. Mortensen (Ed.). *Basic reading in communication theory*. New York: Harper and Row.

Simamora, R. E., Sidabutar, D. R., & Surya, E. (2017). Improving Learning Activity and Student Problem Solving Skill through Problem Based Learning (PBL) in Junior High School. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*, 33, 321-331.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี
2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์ครูผู้สอน

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๐๑๖๔

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ
เรียน คุณนิภาพร ดาจง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นายนันทวัฒน์ จันทร์อุ่น รหัสประจำตัว ๖๖๐๗๐๘๖๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา การค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาค้นคว้าอิสระซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธ์ กิจสนาโยธิน)
รองคณบดีฝ่ายบริหาร ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๔๐
โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายนันทวัฒน์ จันทร์อุ่น
โทร. ๐๙-๓๒๓๕-๐๔๖๘

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๐๑๖๔

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณกาญจนา มูลทา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นายณัฏฐ์ จันทน์ รุณรัตน์ รหัสประจำตัว ๖๖๐๗๐๘๖๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ในพื้นที่ชุมชนบ้านนาคล่า” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา การค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาค้นคว้าอิสระซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธ์ กิจสนาโยธิน)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๔๐

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายณัฏฐ์ จันทน์ รุณรัตน์

โทร. ๐๙-๓๒๗๕-๐๔๖๘

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๐๑๖๔

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณอริศรา มีกันหา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นายบัณฑิต จันทร์อุ่น รหัสประจำตัว ๖๖๐๗๐๘๖๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา การค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาค้นคว้าอิสระซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธุ์ กิจสนาโยธิน)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๔๐

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายบัณฑิต จันทร์อุ่น

โทร. ๐๙-๓๒๗๕-๐๔๖๘

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๐๑๖๔

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณจริญญา คั่นชั่งทอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นายณัฏฐ์ จันทน์รัตน์ รหัสประจำตัว ๖๖๐๗๐๘๖๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา การค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาค้นคว้าอิสระซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธ์ กิจสนาโยธิน)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๔๐

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๖๖

๒. นายณัฏฐ์ จันทน์รัตน์

โทร. ๐๙-๓๒๗๕-๐๕๖๘

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๐๑๖๔

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณสมนึก แสนปวน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นายณัฏฐวัฒน์ จันทร์อุ่น รหัสประจำตัว ๖๖๐๗๐๘๖๑ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา การค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาค้นคว้าอิสระซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธ์ กิจสนาโยธิน)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๕๕๙๖-๘๘๔๐

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นายณัฏฐวัฒน์ จันทร์อุ่น

โทร. ๐๙-๓๒๗๕-๐๔๖๘

แนวคำถาม

ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า
ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้การสัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล
ตำแหน่ง.....สถานที่ทำงาน.....
วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....ตั้งแต่เวลา.....ถึงเวลา.....
สถานที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด : เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ในการ
จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม
ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 สภาพปัจจุบันสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์
เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

ข้อที่ 2 ปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้
อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....

ข้อที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า
ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

.....

.....

.....

.....

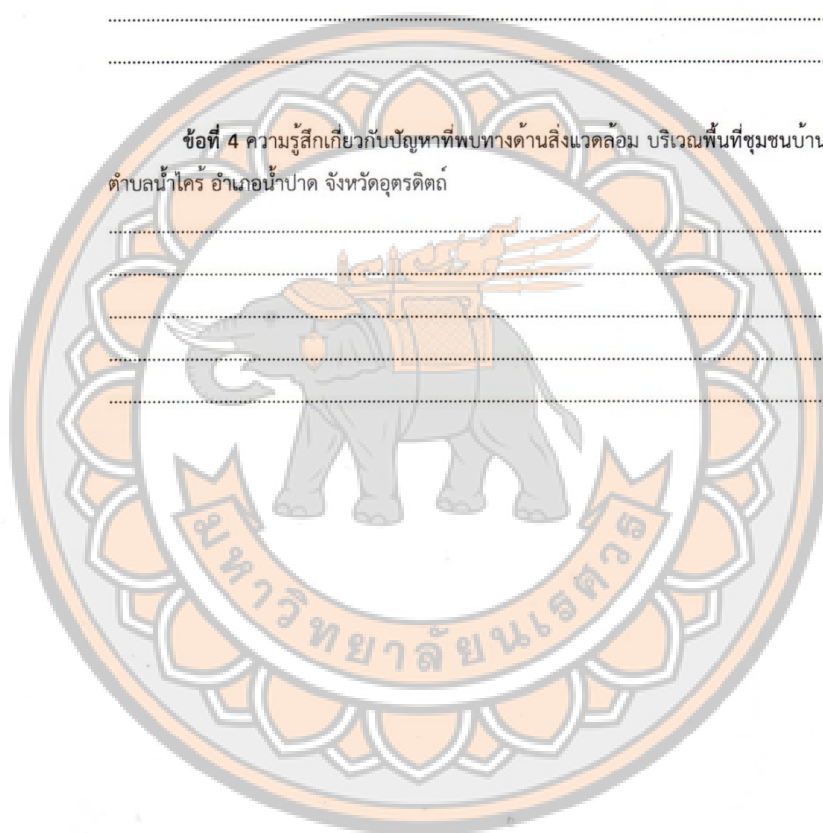
ข้อที่ 4 ความรู้สึกเกี่ยวกับปัญหาที่พบทางด้านสิ่งแวดล้อม บริเวณพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า
ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

.....

.....

.....

.....

แนวคำถาม

ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนรายวิชา สังคมศึกษา (สาระภูมิศาสตร์)
ในโรงเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้การสัมภาษณ์

ชื่อ-สกุล
ตำแหน่ง.....โรงเรียน.....
วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....ตั้งแต่เวลา.....ถึงเวลา.....
สถานที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด : เป็นการศึกษาองค์ความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษา (สาระภูมิศาสตร์) เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กลุ่มผู้มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านน้ำไคร้ โรงเรียนบ้านห้วยแมง โรงเรียนบ้านปางเกลือ ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 แนวทางการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา (สาระภูมิศาสตร์) สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้านหลักสูตร

.....
.....
.....

ข้อที่ 2 แนวทางการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา (สาระภูมิศาสตร์) สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้านครูผู้สอน .

.....
.....
.....

ข้อที่ 3 แนวทางการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา (สาระภูมิศาสตร์)
สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้านเนื้อหา

.....

.....

.....

ข้อที่ 4 แนวทางการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา (สาระภูมิศาสตร์)
สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้านการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

ข้อที่ 5 แนวทางการสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา (สาระภูมิศาสตร์)
สามารถสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้านการวัด
และประเมินผล

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ภาพกิจกรรมการเรียนรู้

คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้

“ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา”

สำหรับการทำกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า

จัดทำโดย

นายนันทวัฒน์ จันทรอ่อน

คำนำ

คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง “ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระ เรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า

คู่มือฉบับนี้พัฒนาโดยใช้หลักการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาในชุมชนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนากล่า ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ดังนี้

- กิจกรรมที่ 1 ตามหาต้นเหตุ ไชยปริศนาไฟป่า
- กิจกรรมที่ 2 พิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ
- กิจกรรมที่ 3 สำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟป่า
- กิจกรรมที่ 4 อีโร่พิทักษ์ป่า

ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือกิจกรรมฉบับนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันรวมทั้งเป็นพื้นฐานในการสร้างความตระหนักรู้ในอนาคตต่อไป

นันทวัฒน์ จันทรอ่อน
ผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
กิจกรรมที่ 1 ตามหาต้นเหตุ ไซปรีสนาไฟฟ้า	1
กิจกรรมที่ 2 พิทักษ์ป่า ป้องกันไฟ	3
กิจกรรมที่ 3 สำรวจชุมชน หาจุดเสี่ยงไฟฟ้า	5
กิจกรรมที่ 4 ฮีโร่พิทักษ์ป่า	7
ใบงานหลังทำกิจกรรม	9
แบบสัมภาษณ์วัดความตระหนักรู้	10

ป่าของเรา

ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

1. ในบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของนักเรียน มีแหล่งทรัพยากรป่าไม้อะไรบ้าง

.....

.....

.....

2. นักเรียนคิดว่าปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนของเราคืออะไรบ้าง

.....

.....

.....

3. นักเรียนคิดว่าหากคนในชุมชนของเราไม่ช่วยกันดูแลทรัพยากรป่าไม้ จะส่งผลอย่างไร

.....

.....

.....

4. นักเรียนมีแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางป่าได้อย่างไร

.....

.....

.....

ชื่อ..... ชั้น ป. เลขที่

ป่าของเรา ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์

1. ในบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของนักเรียน มีแหล่งทรัพยากรป่าไม้อะไรบ้าง

ป่าชุมชนบ้านนากล่า ป่าคลองคองน ป่าไร่ไคร้

2. นักเรียนคิดว่าปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนของเรามีอะไรบ้าง

การเผาป่าและไม่ปลูก การบุกรุกพื้นที่ป่า

3. นักเรียนคิดว่าหากคนในชุมชนของเราไม่ช่วยกันดูแลทรัพยากรป่าไม้ จะส่งผลอย่างไร

ป่าจะเสื่อมโทรมจนแห้งตาย ป่าจะไหม้หมดทั้งป่า

4. นักเรียนมีแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางป่าได้อย่างไร

เก็บของป่าโดยไม่ทำลายต้นไม้ ปลูกต้นไม้ใหม่

ชื่อ ชั้น ป. 5 เลขที่ 1

ป่าของเรา ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี

1. ในบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของนักเรียน มีแหล่งทรัพยากรป่าไม้อะไรบ้าง

ป่าชุมชนบ้านนากล่า ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าดงดิบ

2. นักเรียนคิดว่าปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนของเรามีอะไรบ้าง

การเผาป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย

3. นักเรียนคิดว่าหากคนในชุมชนของเราไม่ช่วยกันดูแลทรัพยากรป่าไม้ จะส่งผลอย่างไร

ทรัพยากรธรรมชาติจะหมดไป

ปัญหาไฟป่าจะเกิดขึ้นบ่อยๆ

ชุมชนจะประสบภัย

4. นักเรียนมีแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางป่าได้อย่างไร

ไม่เผาป่า หรือเผาป่าในจุดที่เสี่ยง

หรือ เลื่อนไฟป่า หรือ งดเผาป่า

เก็บขยะ รื้อถอนขยะ เสร็จไฟป่า

ชื่อ.....

ชั้น ป. 5 เลขที่ ... 6

ป่าของเรา ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

1. ในบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของนักเรียน มีแหล่งทรัพยากรป่าไม้อะไรบ้าง

ป่าชุมชนน้ำพาดกว่า ป่าห้วยไคร้ ป่าสวน 6 แห่ง ตำบล

2. นักเรียนคิดว่าปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนของเราคืออะไรบ้าง

ถูกไฟไหม้ 6 แห่ง ป่า

3. นักเรียนคิดว่าหากคนในชุมชนของเราไม่ช่วยกันดูแลทรัพยากรป่าไม้ จะส่งผลอย่างไร

ป่าจะไหม้ ป่าจะหมด
ป่าจะเสื่อมสภาพ ป่าจะหมด

4. นักเรียนมีแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางป่าได้อย่างไร

ห้ามมีการตัดไม้ อนุรักษ์ ป่า

ชื่อ.....

ชั้น ป. 5.....

เลขที่ 1.....

ป่าของเรา ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

1. ในบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของนักเรียน มีแหล่งทรัพยากรป่าไม้อะไรบ้าง

1. ป่าชุมชนหน้าโรงเรียน 2. ป่าดงดิบ 3. ป่าสงวนแห่งชาติ

4. ป่าไผ่ไคร้

2. นักเรียนคิดว่าปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนของเรามีอะไรบ้าง

การเผาป่าและไฟป่า (เผาป่าเพื่อหาผลผลิต)

การบุกรุกเพื่อการค้าสัตว์

3. นักเรียนคิดว่าหากคนในชุมชนของเราไม่ช่วยกันดูแลทรัพยากรป่าไม้ จะส่งผลกระทบต่อ

ปัญหาไฟป่าไหม้ป่า

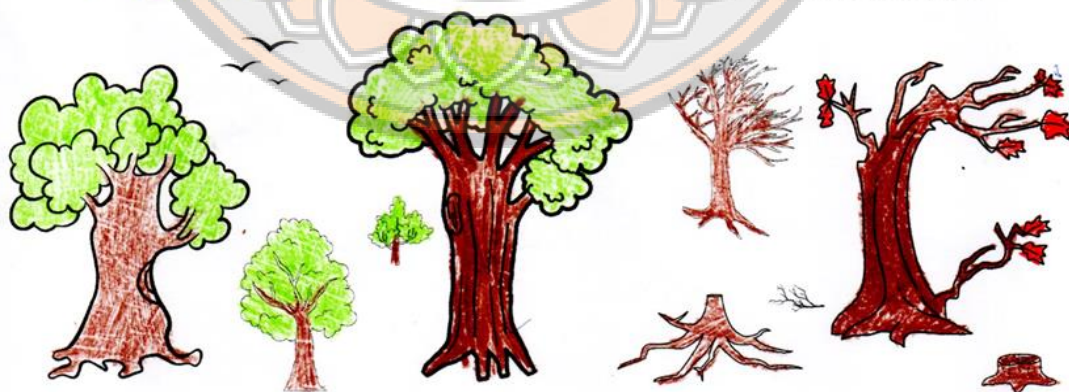
การบุกรุกป่าเพื่อการค้าสัตว์

4. นักเรียนมีแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางป่าได้อย่างไร

ปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว

งดเว้นการเผาป่า

เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่า

ชื่อ

ชั้น ป. 5

เลขที่ 10

ป่าของเรา ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี

1. ในบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของนักเรียน มีแหล่งทรัพยากรป่าไม้อะไรบ้าง

ป่าชุมชนบ้านนาทอี่ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าคลอง ตาเรือ

2. นักเรียนคิดว่าปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนของเรามีอะไรบ้าง

การเผาป่าเพื่อใช้ฟืน การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตร

3. นักเรียนคิดว่าหากคนในชุมชนของเราไม่ช่วยกันดูแลทรัพยากรป่าไม้ จะส่งผลอย่างไร

หากไม่มีการดูแลรักษาป่าไม้ จะส่งผลให้เกิดไฟไหม้ป่า การเผาป่าหรือขุดฟันป่า

ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เกิดโรคภัยไข้เจ็บ การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้

4. นักเรียนมีแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางป่าได้อย่างไร

หลีกเลี่ยงการตัดไม้โดยไม่จำเป็น และช่วยกันปลูกต้นไม้ทดแทน

ช่วยกันดูแลรักษาป่าชุมชน

ชื่อ

.....ชั้น ป. 5..... เลขที่ 12.....

ป่าของเรา ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าบริเวณชุมชนบ้านนากล่า ตำบลน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

1. ในบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยของนักเรียน มีแหล่งทรัพยากรป่าไม้อะไรบ้าง

ป่าชุมชนบ้านนากล่า ป่าคลองตรอน ป่าสวนโรงเรียน

2. นักเรียนคิดว่าปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนของเรามีอะไรบ้าง

การเผาป่าและไฟป่า การบุกรุกพื้นที่ป่า การตัดไม้และสิ่งปฏิกูล

3. นักเรียนคิดว่าหากคนในชุมชนของเราไม่ช่วยกันดูแลทรัพยากรป่าไม้ จะส่งผลอย่างไร

ป่าจะเสื่อมโทรมลงเรื่อยๆ จนกระทั่งป่าหมดไป ทำให้คนในชุมชนขาดรายได้จากการขายไม้ และสัตว์ป่าก็สูญพันธุ์ไปด้วย

4. นักเรียนมีแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางป่าได้อย่างไร

ปลูกต้นไม้ทดแทน ไม่เผาป่าและไฟป่า ไม่ตัดไม้โดยไม่จำเป็น ไม่ล่าสัตว์ป่า ไม่ทิ้งขยะในป่า ไม่ใช้ยาฆ่าแมลงใกล้ป่า

ชื่อ

ชั้น ป. 5..... เลขที่ 13.....

๒๖๓

ช่วยกันดูแล
ป่าในชุมชน%

[illegible]

ปัดไปไกล

34164

59619015

عبدالله

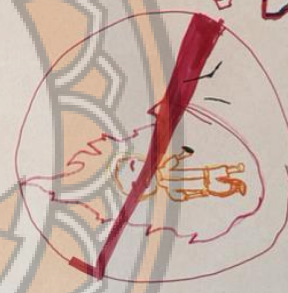
॥

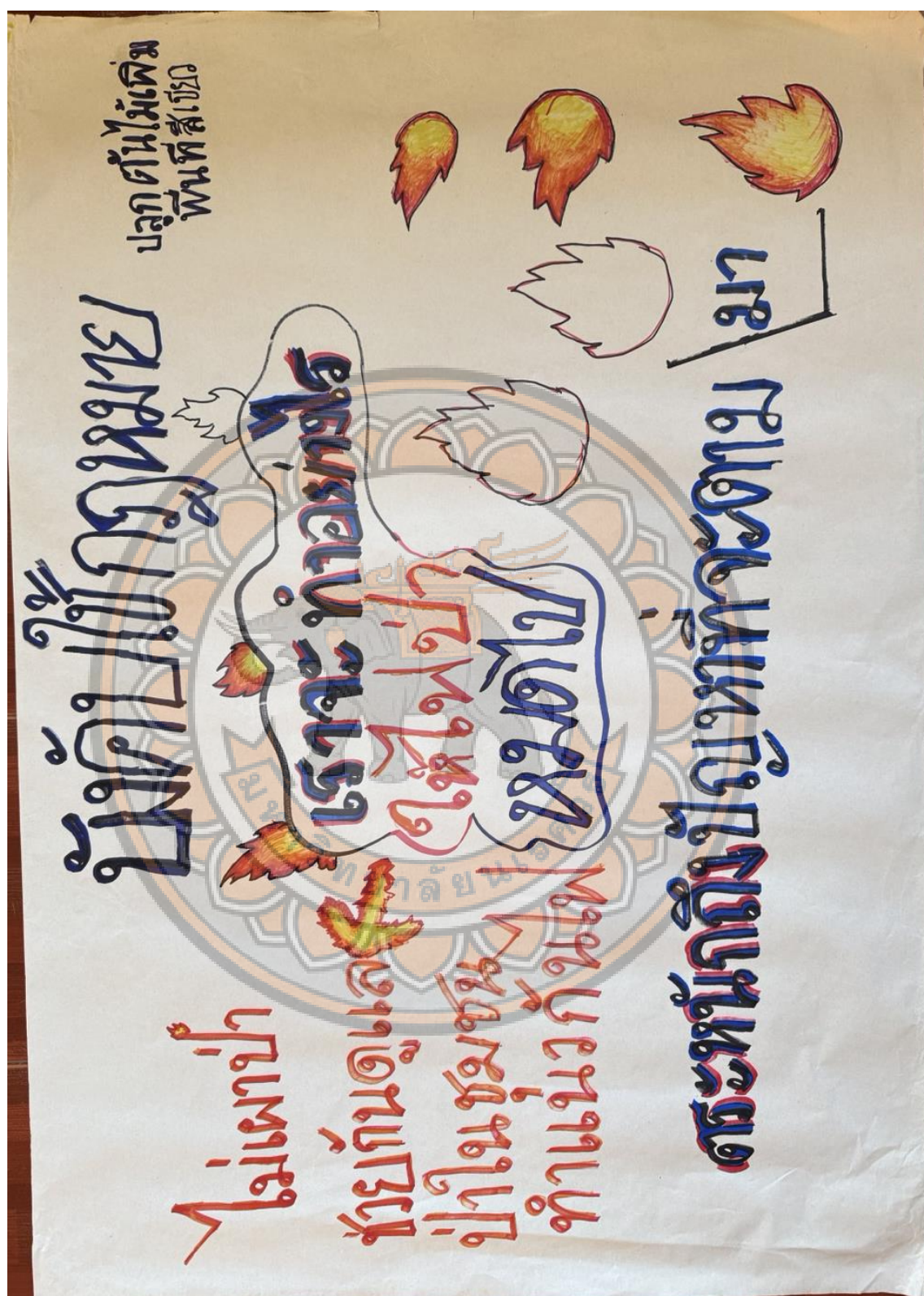
๗๗๗๖๖๕๕๔๓๒๑

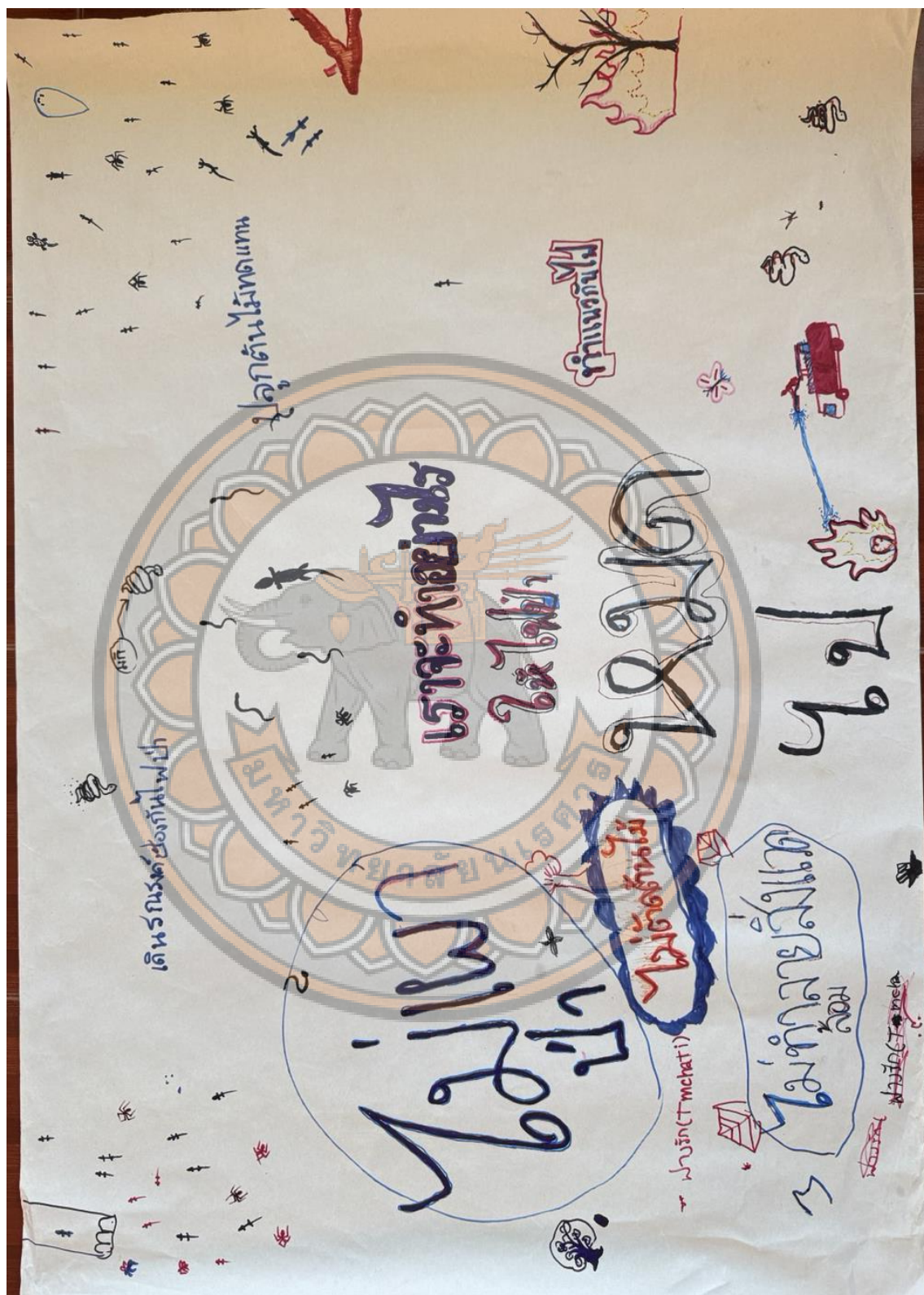
१६१७-१७७७

பொதுமக்கள்

9% 15% 2%

ภาคผนวก ค การเก็บรวบรวมข้อมูล และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชุมชน
2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูผู้สอน

ภาคผนวก ง การจัดกิจกรรม “ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา”

1. กิจกรรม “ปกป้องป่า เริ่มต้นที่เรา”
2. กิจกรรมสัมภาษณ์หลังเรียน โดยใช้แบบบันทึกวัดความตระหนักรู้จากการสัมภาษณ์

แบบบันทึกการวัดความตระหนักรู้จากการสัมภาษณ์

เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในพื้นที่ชุมชนบ้านนาลำ

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามจากการสัมภาษณ์ข้อความต่อไปนี้ด้วยความรอบคอบ โดยครูจะเป็นผู้ที่คอย
ขีดเครื่องหมายถูก ลงในช่องระดับปฏิบัติที่ตรงตามความเป็นจริง ที่นักเรียนถือปฏิบัติมากที่สุดเพียงคำตอบเดียว

หมายเหตุ ระดับในการปฏิบัติ มีน้ำหนักอย่างตามเกณฑ์ดังนี้

ทุกครั้ง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนมากที่สุด
บ่อยครั้ง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนมาก
บางครั้ง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนบ้างบางครั้ง
นาน ๆ ครั้ง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนน้อย
ไม่เคย	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่ตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนเลย

ข้อที่	ข้อความ	ระดับของการปฏิบัติ				
		ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นานครั้ง	ไม่เคย
1	ฉันช่วยรณรงค์ให้คนในชุมชนตระหนักถึงอันตรายของไฟฟ้า					
2	ฉันสังเกตและแจ้งเจ้าหน้าที่หากพบเห็นพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดไฟฟ้า เช่น การเผาขยะในที่โล่ง หรือการทิ้งก้นบุหรี่ในพื้นที่เสี่ยง					
3	ฉันเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันไฟฟ้าและการอนุรักษ์ป่าไม้ในชุมชน					
4	ฉันแนะนำหรือให้ความรู้แก่ผู้อื่นเกี่ยวกับวิธีป้องกันไฟฟ้าและผลกระทบของไฟฟ้า					
5	ฉันหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่อาจทำให้เกิดไฟฟ้า เช่น การจุดไฟในพื้นที่ป่า					
6	ฉันหลีกเลี่ยงการเผาขยะหรือใบไม้แห้งในพื้นที่โล่งแจ้ง					
7	ฉันติดตามข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาไฟฟ้าและผลกระทบที่เกิดขึ้น					
8	ฉันเห็นความสำคัญของการปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสียหาย					
9	ฉันหลีกเลี่ยงการเผาใบไม้แห้งในพื้นที่โล่งแจ้ง					